

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

EMIL LARSEN

Chr. Willerup

og hans

medarbejdere

EMIL LARSEN

Chr. Willerup

*og hans
medarbejdere*

Metodistkirkens første år i Danmark

METODISTHISTORISK SELSKAB

København 1981

INDHOLDSFORTEGNELSE

1. Forord	7
2. Ung forretningsmand bliver præst	9
3. Metodistkirkens grundlæggelse i Norge	15
4. De kirkelige forhold i Danmark	22
5. De første år i København	29
6. Metodistkirken anerkendes som trossamfund	38
7. Kirkebyggeri og bryderi	40
8. Trængsler og modgang	47
9. Willerups ansættelser i 1870'erne	52
10. Familieliv hos Willerups	56
11. Mindeord om fru Laura Marie Willerup	59
12. Burrel Smith	61
13. Markus Nielsen	68
14. Johan P. Larsson	75
15. Harald Døllner	77
16. Bernt Johansen	79

FORORD

De senere års voksende interesse for kirkehistoriske fremstillinger af bevægelser og retninger både indenfor Folkekirken og Frikirkesamfundene har skabt strengere krav om brug af dokumentarisk materiale. Og hermed er tillige givet begrundelse for en fornyet forskning og nye litterære arbejder.

Set i dette perspektiv er fremkommet ønske om en ny, revideret behandling af det ældste afsnit i Metodistkirkens historie i Danmark, nærmere betegnet som superintendent Willerups periode (1858 - 1873).

I det foreliggende arbejde har især en fordybet undersøgelse af Willerups efterladte skriftlige oplysninger i flere kopibøger, indeholdende breve og kirkelige indberetninger, fremdraget en del stof, der har nødvendiggjort en ny udgave om dette tidsafsnits historie.

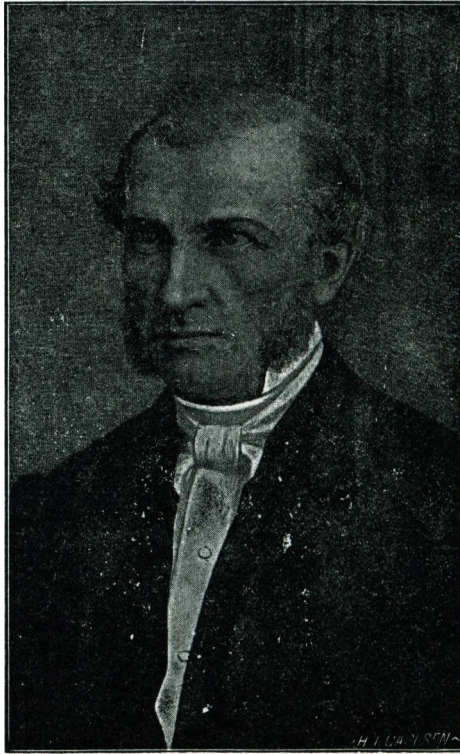
Kendere af ældre skrifter omhandlende denne periode vil finde flere korrektioner, og tilføjelse af nyt stof. Det garanterer naturligvis ikke, at det foreliggende arbejde er fuldkommen fejlfrit, men der er i alle tilfælde tilstræbt en så redelig fremstilling, som materialet har givet muligheder for.

I stedet for et udførligt noteapparat har forfatteren valgt i selve teksten at indsætte oplysende paranteser med henvisning til de anvendte kildesteder.

Af forkortelser nævner jeg:

MHS = Metodisthistorisk Årsskrift. Thorkildsen = J. Thorkildsen: Den norske Methodistkirkes Historie. 50 år = Metodistkirken i Danmark 1858 - 1908. Kr.T. = Kristelig Talsmand.

E.L.

UNG FORRETNINGSMAND BLIVER PRÆST

Christian Edvard Baltør Willerup blev født i København den 6. oktober 1815. Forældrene var: Toldkontrollør A. J. Willerup og hustru Lovise.

Hjemmet var hyggeligt og smukt, og lignede vel de fleste andre embedsmandshjem på den tid. Christian voksede til, var sund og kvik og godt begavet. Forældrene satte ham i en af byens bedste skoler, hvor han klarede sig godt.

Efter konfirmationen kom han i handelslære, hvor han trivedes godt og drømte om en stor fremtid som forretningsmand. Men mulighederne i hans fødeby syntes at være for små for ham, så han fik lyst til at drage udenlands og finde et sted, hvor betingelserne var bedre. Amerika var i de tider stedet, hvor vejen til rigdom og ære var bedre end i noget andet land. Forældrene var ikke begejstret for sønnens ønske, men gav dog omsider efter, og så tog den unge lovende mand turen over Atlanten. Men Amerika var langt fra den idyl og lykke, som Christian Willerup havde tænkt sig, og der gik et stykke tid, før han i byen Savannah i staten Georgia fik stilling i en forretning, der tiltalte ham.

Forretningens indehaver var en midaldrende mand, og han og hans hustru syntes godt om den unge dansker og tilbød ham kost og logi i deres eget hjem. Ægteparret var venlige og interesserede mennesker, og Willerup følte sig godt tilpas hos dem. De var levende kristne, der holdt morgenandagt og bad bordbøn — og gik flittigt i kirke. De tilhørte en metodistmenighed, hvor kirkegangen var stor og god, og hvor præsten prædikede Evangeliet om Jesus Kristus på en klar og personlig måde. Willerup lyttede med opmærksomhed til pastor Evans forkyndelse, og blev gennem den vakt og søgende. Gennem personlige samtaler med præsten fik han en fast overbevisning om syndernes forladelse og barnekår hos Gud gennem Jesus Kristus. Efter sin omvendelse sluttede han sig til menigheden.

Han skrev hjem til sine forældre og vidnede for dem om Frelsen i tro af Guds nåde. I hjemmet blev der glæde over den forandring, der var

sket med Christian, og nu var de ikke længere bekymret for, hvordan det skulle gå ham i det fremmede.

Den lykkelige unge forretningsmand kom snart ind i kirkens arbejde blandt børn og unge, og var også flittig til at deltage i bibeltimer og bønemøder. Pastor Evans forstod, at her var et muligt emne for en fremtidig præst, og han opfordrede Willerup til at læse til lægprædikant i menigheden. Det gik han glad med til, og hans hjælpearbejde i menigheden blev højt værdsat.

I 1845 rejste Willerup hjem på besøg i København. Og både hos forældre og venner fik han anledning til at fortælle, om hvad han havde oplevet i Amerika. Han fik opfordring til at holde nogle gudelige forsamlinger i private hjem. Blandt deltagerne i disse sammenkomster var en ung pige ved navn *Laura Marie Møller* (eller Müller) f. 22/5 1826.

Også hun blev en troende kristen. De to unge blev enige om at gifte sig. Brylluppet holdtes i 1846, og kort efter tog det unge ægtepar til Amerika.

En tid opholdt ægteparret sig i New York, og her så deres førstefødte barn, en søn, *Evans Christian Willerup*, dagens lys den 28. august 1847.

I den tid, de tilbragte i Verdensstaden, søgte de ofte til »Bethel-Ship-Mission«, som Willerups gode ven, *pastor Olaf Gustaf Hedström*, (1811-1877), havde ledet siden 25. maj 1845. Her traf de flere andre fra de skandinaviske lande. Blandt dem var Willerups landsmand *Burrell Smith*. Senere hen traf de sammen med *Ole Peter Petersen* (1822 - 1901) fra Norge. Disse to gode mænd møder vi siden hen. De fik begge stor betydning for Metodismen i Skandinavien.

Fra New York tog familien videre til byen Stausburg i staten Pennsylvania. Willerup overtog her en forretning, som var i god gænge, men som han i løbet af kort tid med held og dygtighed drev frem til at blive et endnu bedre foretagende.

De var meget glade for Metodistkirken, og Willerup brugte al den tid, han kunne få tilovers til frivillig tjeneste i menigheden. Samtidig ikke blot vedligeholdt han sine tilegnede kundskaber, men udvidede dem også, så han blev mere dygtiggjort til forkyndergerningen.

Præst og menighed anbefalede Christian Willerup til præsteordination og til optagelse som medlem af Philadelphia Conferencen. Det var en stor opmuntring for ham. Imidlertid blev han ikke længe efter overført til kirkens konference i Wisconsin. Dette skridt havde følgende årsag:

Rygtet om den nidkære unge forretningsmand og præst nåede vidt om-

kring, og kom også Metodistkirkens hovedledelse for øre. Da pastor O. G. Hedström ved Bethel-Ship-Mission netop ved denne tid var ganske overbebyrdet med arbejde, blev Missionsstyrelsens opmærksomhed rettet mod den unge danske præst, og man så i ham en fortræffelig hjælper for pastor Hedström.

I august 1850 modtog Willerup et brev fra missionsstyrelsen:

»Kære Broder!

Det er mit ønske til Gud, at De må føle »HERRENS BYRDE« hvilken de så tungt på Dem, at den kunne bringe Dem til at svare: »Ve mig, om jeg ikke prædiker Evangeliet!« Tænk Dem, 20.000 — tyve tusinde — Nordmænd er kommet herover alene i denne sommer. De er kommet så hurtigt efter hinanden og i en sådan mængde, at de har lagt fuldstændigt beslag på pastor Hedströms tid og kræfter. Jeg frygter, at han skal bryde sammen, før sommeren er omme . . . O, at De ville sige: »Her er jeg, send mig!« . . . Vi har en bevilling på 600 Dollars, som er bestemt til løn for en mand, der vil hjælpe Hedström.

Hvad er al Deres ejendom værd i sammenligning med disse sjæle? — »Den gode Hyrde sætter sit liv til for fårene«.

Lad mig høre fra Dem, hvad De mener om dette. Måtte De blive vejledet fra oven!

Med agtelse og hengivenhed

David Terry.«

Ægteparret overvejede brevets indhold i bøn og stilhed for Guds ansigt.

Det førte til et helhjertet: JA!

Forretningen blev realiseret så hurtigt, som det lod sig gøre, og så tog familien afsted til New York. Den 20. oktober 1850 blev Christian Willerup højtideligt ordineret til præst (Ældste) af *biskop Edmund Storer Jones* (1807 - 1876), og indsat som hjælpepræst ved Bethel-Ship-Mission.

Tjenestetiden ved Bethel-Ship-Mission blev dog af meget kort varighed. Fra Missionsstyrelsen kom et nyt brev med anmodning til Willerup om, så hurtig som muligt at rejse til staten Wisconsin, for dér at optage et pionerarbejde blandt de mange skandinavere, der var uden kirkelig betjening af enhver art.

Willerups tog villigt mod den nye ansættelse og begav sig omgående på vej mod vest. Som centrum for det meget vidtstrakte arbejdsfelt valgte Willerup den lille by *Cambridge*. Da det ikke var til at opdrive en nogenlunde antagelig lejlighed, lod præsteparret i hast opføre en lille be-

skeden bolig. Den havde ikke ringeste lighed med en dansk præstegård, men den kunne dog bruges.

Det var et meget strengt arbejde, der her var betroet pastor Willerup. Milevidt til alle sider vrimgede det med nybyggere fra de skandinaviske lande. Deres huse og hjem var så primitive, som tænkes kunne, og kun et lille fåtal havde så meget husrum, at der kunne holdes møder i deres hjem. Hvor der fandtes skoler, blev de overladt til afholdelse af møder og gudstjeneste. De fleste af nybyggerne havde ikke været i kirke, eller haft besøg af præster eller missionærer i årevis. Så der var trang til kirkelige handlinger som: bryllupper, dåb, konfirmation, nadver og begravelser. Overalt, hvor Willerup kom frem, flokkedes folk om hans forkyndelse. Mange bad om kirkelige handlinger, og endnu flere ønskede personlige samtale om det, som hører til Guds Rige.

For at nå rundt i det vældige distrikt måtte Metodistkirkens tilsynsførende præst hjælpe Willerup til at få købt en hest, så han bedre kunne overkomme at nå ud til fjerne pladser, hvor det ellers ville tage flere dage at nå til. Tit måtte han være borte fra sit hjem flere dage i hver uge. Når han endelig havde nogle få dage i sammenhæng i sit hjem, modtog han besøg af personer, som var blevet vakt ved hans prædiken. Nogle dage kom der flere end en snes mennesker for at få råd og hjælp i åndelig henseende.

Willerup havde ikke været i Cambridge mange uger, før der blev vækkelse i byen og dens omegn. Vækkelsen bredte sig med hast videre ud. Snart blev der tale om at danne en metodistmenighed, og ikke længe efter begyndte folk at tale om forsamlingshus eller kirke. Det lykkedes både at få stiftet en menighed med god tilgang — og en kirke. Naturligvis kunne emigranterne ikke bygge en domkirke, men et Guds-Hus fik de da, og det blev en rigtig pæn lille kirke. Forøvrigt den første skandinaviske metodistkirke i verden. Den blev under stor festlighed indviet den 21. juli 1852. I mange år var den rammen om et rigt menighedsliv. Der er stadig en menighed på stedet. Den har dog fået en ny og større kirke.

Arbejdet voksede med stigende hast. I 1854 talte menigheden ca. 200 voksne medlemmer, og henved et halvt hundrede personer stod rede til også at slutte sig til menigheden. En søndagsskole, som var begyndt endnu før kirken blev bygget, havde 84 elever. Flere af de nyomvendte i byen hjalp til med undervisning i søndagsskolen. I 1854 flyttede præstefamilien til byen *Racine*. Og allerede året efter blev også her bygget kirke. Endnu en tredje kirke blev opført i *Hart Prairie*.

Inden Willerup rejste fra arbejdsmarken i staten Wisconsin, blev et nyt kirkebyggeri i *Primrose* sat igang.

Men ikke alt var medgang og fremgang. Mange vantro og ugudelige mennesker var rasende på metodistpræsten. Vækkelsen ved hans kraftige forkyndelse af Evangeliet havde skabt et helt nyt åndeligt klima blandt befolkningen. Drankere var blevet til flittige og ædruelige arbejdere. Brændevin og kortspil om penge og megen anden dårlighed havde mistet sit kvælertag i mange mennesker. Det skabte naturligvis modvilje og ondsind hos dem, der ikke ville gå ind under Evangeliets frelsende magt. De sluttede sig sammen i den hensigt at gøre tilværelsen så sur for vækkelsesprædikanten, at de regnede med at kunne drive ham bort fra byen og egnen. Men det lykkedes ikke. Både pastor Willerup og hans gode hustru udholdt de mange slags forsøg på at volde dem ondt, og resultatet blev til tider det stik modsatte af det, forfølgerne ville. Flere af de værste iblandt dem måtte omsider bøje sig for Guds-Ordets magt og søge hen til Jesu Kristi kors for der at finde nåde og syndernes forladelse, nyt liv og barnekår hos Gud.

Efter seks års hårdt, men velsignelsesrigt arbejde på forskellige pladser i Wisconsin, kom der ny kaldelse fra Metodistkirkens hovedledelse. Denne gang lød ordren på rejse til Norge.

Som tidligere nævnt havde Willerup i New York truffet pastor O. P. Petersen. De var blevet gode venner. Ja, der var endogså dem, der påstod, at de to præster var som *David* og *Jonathan*. De havde hjulpet hinanden på forskellig vis, især ved at samarbejde i serier af vækkelsesmøder. Willerup havde været i pastor Petersens distrikt, og til gengæld havde pastor Petersen været i Willerups virkekreds. Møderne og de personlige samvær havde været dem begge til megen hjælp og opmuntring, så de var indstillet på, at de altid ville samarbejde og hjælpe hinanden, hvor det kunne lade sig gøre.

Ole Peter Petersen havde i sin tidligste ungdom været en uforfærdet sømand. Under besøg i New York var han kommet i forbindelse med pastor Hedström ved Bethel-Ship-Mission. Efter en tid med famlende søgen efter fred med Gud var han blevet et omvendt menneske. Efter sin omvendelse vidnede han for høj og lav, og under et længere ophold i sin fødeby Frederikstad i Norge, havde han, efter opfordring, holdt flere gudelige forsamlinger, og de resulterede i en alvorlig vækkelse, hvor mange vantro mennesker var kommet til levende tro på Frelsen i Jesus Kristus.

O. P. Petersen rejste tilbage til New York og blev hjælper i pastor Hedstrøms sømandsmission. Men gang på gang kom der indtrængende anmodninger til ham om at komme hjem til Norge og virke dér. Tilsidst skete der henvendelser til Metodistkirkens hovedledelse om at få Petersen som missionær og præst. Og det lykkedes.

Nu var arbejdet i Norge i den grad vokset, at Petersen ikke kunne overkomme at besøge alle de steder, hvor man ønskede han skulle holde forsamlinger.

Petersen skrev til Missionsstyrelsen om hjælp. Og en dag kom der brev til pastor Willerup fra biskop *T. A. Morris*.

»Kære Broder!

Vi trænger meget hårdt til en superintendent over vor skandinaviske mission i Norge, hvor Broder O. P. Petersen arbejder . . . Vil De være villig til at gå for os på denne evangeliske barmhjertigheds og kærligheds-mission? Med hensyn til det arbejde, De nu er beskæftiget med, ønsker vi ikke, at De skal forlade det denne vinter; men vi vil gerne sende Dem afsted næste forår, dersom det kan passe ind i Deres planer«.

Ligesom tidligere gav også dette brev anledning til megen bøn og eftertanke. Ægteparret Willerup kom til det resultat, at også denne gang måtte svaret blive et JA.

Men endnu før de fik afsendt brevet indløb en ny meddelelse:

»Kære Broder!

De er hermed udnævnt til superintendent for alle vore Missioner og hele vor virksomhed i de skandinaviske lande: Norge, Sverige og Danmark«. Brevet var fra biskop *T. A. Morris* og afsendt fra New York den 26. februar 1856.

Nu var terningerne kastet, og familien Willerup gjorde sig klar til afrejsen.

Det var svært at sige farvel til den store venneflokk, som de havde vundet, og det var med tungt hjerte, de forlod den arbejdsmark, der havde båret så rige frugter til Guds ære.

Så snart alt var bragt i orden, drog de afsted til New York.

Superintendent Willerup havde flere drøftelser på Metodistkirkens hovedkontor. Alt forløb tilfredsstillende, og familien forlod Amerika og satte kurs mod fædrelandet Danmark. De sejlede fra New York den 24. maj 1856.

Lykkelig og vel kom de til København, hvor de opholdt sig hos familie og venner i 17 dage. Willerup benyttede tiden til at holde forsam-

linger i adskillige hjem, og ikke så få af deltagerne bad ham mindeligt om at komme igen, så snart det var muligt. Det lovede han — og løftet blev indfriet to år senere.

METODISTKIRKENES GRUNDLÆGGELSE I NORGE

Den 2. juli 1856 rejste Willerup fra sin fødeby til det nye arbejdsfelt i Norge. Han sejlede med skib til Moss, hvortil han ankom den 3. om aftenen. Hans gode ven, pastor O. P. Petersen var ved skibet og bød ham hjertelig velkommen til gamle Norge.

De to mænd overnattede i Moss. Dagen efter drog de videre til *Sarpsborg*, hvor der var stort velkomstmøde om aftenen.

Søndag den 5. juli blev en begivenhedsrig festdag i *Frederikshald* (Halden). Gudstjenesten om formiddagen havde samlet mere end fuldt hus. Og ved et skovmøde om eftermiddagen, der var begunstiget af fint sommervejr, var der samlet ca. 1.000 mennesker. Aftenmødet i *Frederikshald* havde også samlet en stor lytterskare.

Der var Ånd og fest over denne første søndag. Og der var en grebthed hos mange tilhørere. Altsammen forjættelse om store forventninger til kommende dage.

Den lovende begyndelse fortsatte samme lykkelige kurs, så længe Willerup var superintendent.

I den første tid boede han i *Sarpsborg* hos Petersens, indtil han i *Frederikshald* fandt en passende bolig for familien.

I den første korte indberetning til styrelsen i Amerika skriver Willerup bl.a.:

»Efter min ankomst til Norge boede jeg en kort tid i samme hus som Broder Petersen i *Sarpsborg*. Vi arbejdede sammen på forskellige steder. Nu er jeg flyttet til *Frederikshald*, en by med ca. 10.000 indbyggere. Den ligger omtrent 30 kilometer fra *Sarpsborg*. Jeg fandt det mest hensigtsmæssig at slå mig ned her i byen, fordi både døre og hjerter står vidtåbne for Evangeliet. Mange mennesker har tippet og bedt mig om at tage bolig med min familie her. Jeg tror, at vi skal få en god menighed her på stedet inden længe.

Udsigten til, at vort arbejde skal lykkes, synes særlig stor. Ordet, som forkyndes, vækker stadig øget opmærksomhed. Sjæle bliver omvendte,

og mange, som endnu ikke helt har sluttet sig til kredsen, kommer flittigt til vore møder. De føler sig tilskyndet til at søge fred og frelse, og spørger efter vejen til Guds rige. De indser klart, at vi arbejder på en ret og tiltalende måde, og de betragter os som deres pastorer og regner Metodistkirken for deres åndelige hjem og kirke.

En trofast venneklok hjælper os og opmuntrer os. Jeg tror, at med Guds hjælp skal kirkens grundlæggelse her blive grundig. I Sarpsborg er vore møder i særdeleshed herlige, idet Herren åbenbarer sin nærværelse iblandt os, så hjerterne vederkvæges ved den Helligånd. Hvis vore brødre i Amerika kunne overvære møderne her, ville de takke Gud for, hvad her allerede er udrettet.

Mange hjem har undergået stor forandring. Hvor der forhen var drukenskab og råhed, er der nu bøn og sang. Broder O. P. Petersens arbejde har i sandhed ikke været forgæves. Han er en trofast, ydmyg og alvorlig selvfornægtende Herrens tjener.

Sarpsborg er en by på et tusinde indbyggere. Her har vi nu ved Guds nåde organiseret en menighed. Mange mennesker har indtrængende bedt os om at organisere menigheder, hvor de kunne få døbt deres børn og modtage den hellige Nadver ved vor tjeneste.

... Det har været besværligt at få kirkelig anerkendelse. Selv om her er religionsfrihed, så er der dog mange formaliteter at iagttage, før en menighed kan blive stiftet og dens pastor opnå ret til at forvalte sakramenterne og udføre kirkelige handlinger med borgerlig gyldighed. Statskirkens præster lægger mange hindringer i vejen for os. De gør det besværligt at få en såkaldt »udtrædelsesattest« til personer, der begærer sådanne. Mange må gå til præsten flere gange, før de får attesten. Vi skal bruge disse attester — eller kopier af dem —, når vi skal gå til myndighederne. Vi skal også medbringe vore ordinationsbeviser, før vi kan få lov at organisere en fri menighed. Først når alt dette er i orden, kan en anerkendt pastor i et frikirkesamfund danne menighed. Men er den første blevet anerkendt, så er det lettere med de efterfølgende . . .

Vi afholder mange møder og ser gode resultater. Vækkelsens Ånd hviler over folket. Sjældent har jeg set dybere angerfølelse end her i Norge. Mange øjne er tårefyldte, og vor tjeneste bliver påskønnet af mange mennesker. Ære være Gud! Bed for os, at Herren fremdeles må give os frimodighed, så vi kan arbejde med glæde og troskab i dette store værk.

Gud oprejser medarbejdere iblandt os; nogle af dem tror jeg kunne blive prædikanter, hvis vi bare havde midler til at lønne dem . . .

Fra mange forskellige steder får vi opfordringer til at komme og holde møder. Mange flere end vi kan overkomme . . . Vi holder de fleste møder i private hjem, eller i forretningslokaler eller i skoler, overalt hvor vi kan komme frem. Tilstrømningen til møderne er alle vegne meget stor . . .

Gud har et stort værk, Han vil have udført her, blandt mange dyrekøbte sjæle, for hvem Kristus er død og som lever uden Gud og uden håb i verden.

Jeg anbefaler mig til Deres sympati, forbøn og velvilje.

Frederikshald, Den 1. oktober 1856.

C. Willerup.«

Foruden det rent evangeliske arbejde var der tillige det organisatoriske. Det var ikke så helt let at begynde med, men det klarede alligevel ret hurtigt og nogenlunde smertefrit, takket være pastor O. P. Petersens praktiske sans og hans indgående kendskab til landet og folket.

Den reglementerede vej at gå frem efter, mente de to mænd, var først at tage til Christiania (Oslo), og så gå de forskellige afdelinger og departementer igennem. Den vej begyndte de så med — men den førte ikke til resultat. Hos stiftamtmanden i hovedstaden mødte de nok venlighed, men ikke forståelse; for han forstod sig ikke på slige sager — indrømmede han — det hele var så nyt og uprøvet. Det bedste var at vente lidt og se tiden an.

Da de to venner kom ud på gaden, foreslog Petersen, at de tog til amtmanden for Smålene (Østfold), han boede i Moss. Det gjorde de så. Men denne herre var lige så ukyndig som hans overordnede i Christiania; også dér gik de med uforrettet sag. Men da de nu var på farten, mente Petersen, at de måske kunne få bedre resultat ved at besøge pastor *Lammers* i Skien. Han var netop udtrådt af Statskirken og igang med at danne frimenighed, så han måtte da vide besked. Men ak, den tidligere sognepræst var lige så uvidende som mændene i hovedstaden og i Moss.

Hvad skulle de nu gøre?

Petersen havde endnu et forslag. Det gik ud på, at de tog til Sarpsborg og forelagde sagen for byfogeden, han var en venlig og oplyst mand, så dér måtte da være håb. Det var der også.

Byfogeden var en forstående og hjælpsom embedsmand, og han fortalte dem, hvordan den sag skulle gribes an. De fik sat en skrivelse sammen med anmodning om tilladelse til at danne menighed, og få både den og Metodistkirken anerkendt som gyldigt kirkesamfund.

Skrivelsen blev sendt til departementet i Christiania, og derfra van-

drede den gennem forskellige instanser, indtil den resulterede i allerhøjeste anerkendelse. Inden der var gået en måned, var sagen klaret.

Præsterne fik anskaffet en ministerialbog og mødte op med den hos byfogeden.

På første side stod:

MINISTERIALBOK

for den Methodist Episkopale Kirke i Sarpsborg,
der ved Guds Nåde og Kongens Tilladelse blev organiseret
den 11. September Aar 1856.

Revd. C. Willerup.

Revd. O. P. Petersen.

Superintendent.

Menighedens Præst.

Bogen blev godkendt af myndighederne; og ifølge en skrivelse fra departementet anerkendtes præsterne Willerup og Petersen og menigheden i overensstemmelse med dissenterloven af 16. juli 1845.

Amtmand *Sibbern* i Moss godkendte ministerialbogen den 13. oktober 1856.

Menigheden i Sarpsborg blev således den første anerkendte metodistmenighed i Norden. Ved stiftelsen havde den 43 medlemmer.

Den 3. november samme år blev menigheden i Frederikshald stiftet. Derefter blev indkaldt til den første kvartalskonference den 26. november. Her blev tre mænd valgt til lokalprædikanter: *A. Haagensen*, *J. Jensen* og *L. Dobloug*. De to første kom til at virke som præster i Amerika, medens *Lars Dobloug* fik sit virke i Norge og Danmark.

Johan P. Larsson havde begyndt en forkyndertjeneste i Sverige. Flere steder i hans fædreland havde der været betydeligt åndeligt røre. Superintendent Willerup tog på en inspektionsrejse til Sverige, og han glædede sig over den hunger, der var blandt folket efter at høre det frelsende Evangelium om Jesus Kristus.

Sommeren 1857 kom biskop *Mathew Simpson* på besøg i Skandinavien. Chr. Willerup modtog ham i København og fulgte med som tolk til Norge. Dette besøg blev til megen opmuntring for den unge bevægelse i Norden.

Arbejdet i Norge voksede og voksede, og snart måtte menighederne i gang med kirkebyggeri. I Sarpsborg blev den første metodistkirke i Skandinavien indviet den 1. november 1857, og i december samme år blev en lidt mindre kirke indviet i Frederikshald.

Willerup kan i sine indberetninger hver gang fortælle om nye fremskud. I foråret 1857 kan han berette om møder, hvor der en aften var 70

mennesker, som søgte forbøn og hjælp. Og ved en anden anledning var der 40 personer til forbøn. Ved en større gudstjeneste var der 120 altergæster.

Men sorrig og glæde de vandre tilhobe. Dette kom også familien Willerup til at sande. Den 28. september 1857 døde deres tredje barn, *Elias*, som kun blev tre måneder gammel.

Da der fra mange steder kom henvendelser om besøg af metodistkirkens prædikanter, var både Petersen og Willerup næsten på færde alle ugens dage.

Møderne formede sig som regel med sigte på vækkelse og opbyggelse. Senere blev der anledning til personlige samtaler. Når så der på et sted var en fast interesseret kreds, holdtes bedemøder og bibelforklaringer. Da der var mange familier med børn, blev der efterhånden oprettet søndagsskoler i by og på land.

O. P. Petersen havde allerede i 1855 begyndt *søndagsskole* i Sarpsborg. Den voksede rask, og egnede hjælpere blev uddannet til at tage en opgave i søndagsskolen.

Da Willerup i 1856 bosatte sig i Frederikshald gik også han ret hurtigt igang med søndagsskole. Siden kom endnu en tredje til i Fredriksstad. Overalt, hvor Metodismen kom frem, fulgte arbejde blandt børnene med som et naturligt led i tjenesten.

I de to år, superintendenten boede i Norge, blev tre menigheder stiftet. Foruden de allerede omtalte to i Sarpsborg og Frederikshald, blev der lige før afrejsen til København dannet menighed i Porsgrund.

Ialt blev der organiseret 10 menigheder i de 13 år, Willerup var ansvarlig leder for arbejdet i Norge. De 7 andre, foruden de før nævnte 3, var: Høland (Mysen), Fredriksstad, Odal, Christiania (Oslo), Furnæs (Hamar), Arendal og Horten.

De tre mænd, der blev antaget som lokalprædikanter ved den første kvartalskonference, blev gode og tro tjenere i forkyndergerningen. Lars Dobloug fik virkeområde i Enningdalen og Fredriksstad, så fulgte et par år i København, og derefter vendte han tilbage til sit fædreland og tjente der til sin død.

Superintendent Willerup havde under det korte ophold i sin fødeby i 1856 lovet flere familier og andre venner, at han ville komme til København, så snart det var ham muligt, og da ville han genoptage arbejdet både med gudelige forsamlinger, offentlige møder og træffe forberedelse til at stifte en metodistmenighed i Danmark.

For at berede vejen bad Willerup styrelsen i Amerika om at få kolpor-tør *Burrel Smith* til pionerarbejdet i København. Det blev bevilget, og den 9. august 1857 forlod Smith og hans hustru Eva New York med kurs mod Hamburg. Derfra tog de til Smiths hjem i Slesvig, og her op-holdt familien sig, mens Burrel Smith rejste til Norge for at drøfte ar-bejdsplan med Willerup.

Gensynet med vennerne O. P. Petersen og Chr. Willerup blev hjerte-ligt, og samværet udbytterigt. Smith prædikede for store forsamlinger både i Sarpsborg og i Frederikshald. Han henter nu familien til Køben-havn og tager frejdigt fat på sin opgave.

Efter kort tids forløb skriver han til pastor *Hedström* i New York, bl.a.: »Jeg er nu i Danmark i tjeneste hos pastor Willerup. I Danmark har folk frihed til at udtræde af statskirken. Den eneste, der ikke har denne frihed, er *kongen* . . . En stor og betydelig dør står os åben . . . Bed for mig, og anmod også brødrene ved Bethel-Ship at bede for mig!«

På sine husbesøg i Danmarks hovedstad kom Smith i forbindelse med familien *Maren* og *Lars Olsen* i Studiestrædet (Se Kr.T. 1889 side 189). Og han og fru Eva bliver hyppige gæster i dette gode hjem. Maren og Lars Olsen blev de to første, der sluttede sig til Metodistkirken.

Burrel Smith holdt sin superintendent løbende underrettet om stillin-gen og mulighederne i København. Familien Willerup gjorde sig nu klar til at tage afsted, men kort før afrejsen nåede han at stifte menigheden i Porsgrund.

Det gik således til:

En mand ved navn *Markus Nielsen* i Porsgrund drev en købmands-forretning og en trælasthandel på Osebakken. Han og hans hustru var blevet begejstret for Metodismen og ønskede nu at blive medlemmer af samfundet. De havde åbnet deres hjem for vækkelsesmøder, og både O. P. Petersen, Willerup og andre havde været talere ved disse lejligheder. Interessen var stor i byen, og mange mennesker kom til forsamlingerne. Nielsens første barn var blevet døbt i sognekirken, men da de nu fik barn nr. to, ønskede de, at Willerup skulle døbe barnet. Willerup lovede at komme og holde gudstjenester 1. og 2. pinsedag (22. og 23. maj 1858). Det blev to store og festlige dage. 1. pinsedag holdtes festguds-tjeneste med prædiken, nadver og barsedåb, og den følgende dag var og-så en højtid. I forbindelse med møderne blev menigheden stiftet. Den var kun lille, men mange lovede at få deres forhold i orden, så de kunne komme med ved næste optagelse. Og det skete.

Familien Willerup tog så til København, fandt en passende lejlighed og begyndte omgående at søge efter et mødelokale, der kunne være udgangspunkt for virksomheden.

Uddrag fra Willerups årsrapporter

Som eksempel på Willerups samvittighedsfulde tilsynsgering, skal her citeres fra indberetningen i 1859, altså tre år efter tiltrædelsen af lederstillingen i Norge. Som vi tidligere har set, blev der allerede i det første halvår, Willerup stod for styret, organiseret menigheder i Sarpsborg (11. 9. 1856) og i Frederikshald (3.11. 1856).

Metodismens vækkelsesarbejde spredtes med en næsten eksplosiv hast, og der strømmede anmodninger ind til Willerup om at få metodistprædikanter til flere steder, end det kunne efterkommes.

Willerup skriver omhyggelige rapporter, der viser den hastige vækst fra år til år. Det hedder bl.a. i indberetningen sidst på året 1859:

»I *Sarpsborg* arbejder broder *Steen Steensen* med megen selvopofrelse. Han er i sandhed »rejse-prædikant«. En lokalprædikant er ham til stor hjælp i gerningen. Må Herren oprejse mænd, som kan optage arbejdet rundt omkring i landdistrikterne. Vi havde et særlig godt kvartalsmøde og en velsignet stund ved nadverbordet. Herren var iblandt os, og Ordet som blev forkyndt, greb folket, så tårerne randt ad deres kinder. Vort virkeområde udvides stadigt, og trods vor bedste vilje kan vi ikke komme til alle de steder, der beder os om at komme. Jeg tror, at vi skal få en rig høst af sjæle i dagene, som kommer. Vi har nu 207 medlemmer, og en god flok medarbejdere. Evigheden vil engang åbenbare det fulde resultat af vore bestræbelser. (Året efter er medlemstallet 250).

Broder *A. Cederholm* er ansat i *Frederikshald*. Han arbejder nidkært for sjæles frelse. Mange af de nyvundne tegner til at blive nyttige medarbejdere. Må Herren gøre dem trofaste, og må Han også give *Cederholm* nåde til at lede fårene til de »grønne græsgange«, så de kan vokse i nåden! Ved vort sidste kvartalsmøde kom brødre og søstre langvejs fra, og vi havde en herlig tid. Medlemmerne er trofaste, og flokken er vokset i den allerseneste tid. Menigheden tæller nu 148. Vi har to *lokalprædikanter*, fire *formanere* og ni klasseledere. (184 medl. i 1860).

Porsgrund. Også her går Guds værk frem trods modstand og forfølgelse. Kristus dører og gør levende, Han ydmyger og ophøjer. Næsten ved hvert møde er der søgende mennesker. Vort kvartalsmøde var velsignet . . . Flere personer blev vakt — og kom siden til omvendelse.

Enningdalen. Her har vi endnu kun en lille flok. Men Kristi Evangelium har vist sig som en kraft til frelse for mange dyrebare sjæle. Jeg håber, at Herren vil bruge *J. P. Larsson* til mange menneskers omvendelse. Menigheden har begyndt at tale om at bygge en kirke.

I *Fredriksstad* har vi endnu ikke stiftet menighed, men det tegner til at vi snart kan få en. Broder *O. P. Petersen* besøger byen nu og da, men nu er *Lars Dobloug* ansat som fast prædikant. Han er en gudfrygtig mand, der nok skal blive en meget nyttig arbejder. Jeg prædikede i *Fredriksstad* på min gennemrejse til Sarpsborg og Frederikshald. Vi havde et rigt velsignet møde. Hele min sjæl er i tjenesten, må Gud fylde mig med sin Ånd, så jeg kan blive dygtiggjort til endnu bedre tjeneste for Gud og kirken og til folkets opbyggelse. Bed for mig, og for vort arbejde her.

C. Willerup.«

DE KIRKELIGE FORHOLD I DANMARK

Det kirkelige frihedsrøre i Danmark har sin rod i den almuerejsning, der begyndte med bondens frigørelse 1788. Herved blev den enkelte sig selv bevidst og fik interesse for sociale, kulturelle og kirkelige problemer.

I de tider var det *Rationalismen* og *Oplysningen*, der stod på dagsordenen hos præster og verdslige embedsmænd og andre grupper i de højere sociale lag. Men samfundets nederste lag fandt for mager næring, rent kristeligt set, i det som i almindelighed bragtes dem af gejstlighedens og verdslighedens repræsentanter, og de søgte derfor til *Pietismen* og siden til *Hernhutismen*, og fandt her i særdeleshed i den tilgængelige andagtslitteratur, hvad de trængte til.

Hernhutismens centrum fra 1773 (*Christiansfeld*) sendte en flok af gudhengivne lægfolk og præster ud over hele landet. Gennem kolportage fra hus til hus fik de personlige forbindelse med de enkelte, og ved samtaler og møder i hjemmene — og undertiden i skolerne — blev det til stor hjælp og åndelig velsignelse for mange søgende mennesker. Ud at disse foretagender voksede en trang til at samles om »det ene fornødne« i små fortrolige grupper, der inden længe fik betegnelsen: »*De gudelige Forsamlinger*«. Foruden den tilgængelige pietistiske andagtslitteratur blev det især *Kingos* og *Brorsons salmer* og *Erik Pontoppidans Katekis-*

mus og Bibelen, der blev de kilder, det vakte folk øste af til deres åndelige og kristelige trivsel.

I Jylland fik forsamlingsbevægelsen (omkring 1800) navnet »De stærke Jyder«, som trods forfølgelse i form af fængsel og bøder, stærk og sejt holdt fast ved de gamle prøvede hjælpemidler til kristentroens vækst.

På Fyn fik bevægelsen (ca. 1820) navnet »KERTEMINDESEKTEN« hæftet på sig, fordi det var herfra den stærkeste kraft udgik. Blandt de førende personer kan nævnes: *Ole Henrik Svane*, *Rasmus Klink*, og fremfor alt husmanden fra Bregner Mark, *Kristen Madsen*. Senere kom *Larsen Skræppenborg* og fra Syd-Fyn *Johan Nielsen*, Skaarupøre.

I København blev der også religiøst røre. Under indflydelse fra England blev i 1814 stiftet DET DANSKE BIBELSELSKAB (22. maj). Initiativet kom fra engelske udsendinge, præsterne: Ebenezer Henderson og John Paterson. Engelsk indflydelse var også medvirkende ved Lyngbypræsten *Bone Falk Rønne's* Gudelige Forsamlinger. Pastor Rønne tog initiativet til dannelse af tre selskaber: Lyngby Bibelselskab (1817), Traktatselskab (1820) og Det danske Missionsselskab (1821), samt Søndagsskolen (1828).

I København havde flere vågne præster forståelse for den unge frihedsbevægelse: *Grundtvig*, *J. C. Lindberg*, *Jørgen Thisted* m.fl. og forstanderen for Brødremenigheden i Stormgade, *Johannes Christian Reuss* (1778 - 1838). Fra centret i Stormgade udsprang en dybtgående vækkelse, som kom til at betyde meget for mange indflydelsesrige mænd både blandt teologer og forretningsfolk. *Søren Kierkegaards* far, *Michael Pedersen Kierkegaard*, var i en årrække medlem af bestyrelsen for Brødresocietetet. Tit var trængslen så stor ved vækkelsesmøderne søndag aften, at flere hundrede mennesker måtte stå udenfor salen. Vækkelsen strakte sig over årene 1815 - 1835. Selv efter, at Grundtvig i 1832 var begyndt på aftensangsgudstjenesterne på Christianshavn, vedblev tilstrømningen til Brødremenigheden med uformindsket styrke.

Grundtvig, som siden 1810 var præget af gammeldags Bibelkristendom og pietistisk vækkelsestankegang, blev efterhånden draget mere og mere i sakramentalistisk retning. I 1825 gjorde han den »mageløse opdagelse«, at kendetegnet på sand Kristendom var »det levende Ord fra Jesu mund«, således som det lød i trosbekendelsen ved dåb og nadver i den levende menighed. Samme år angreb han professor *H. N. Clausen* for bogen: »Katholicismen og Protestantismens Kirkeforhold, Lære og Ritus«. I skriftet »*Kirkens Gjenmæle*« rettede Grundtvig den beskyldning

mod Clausen, at han var Rationalist og havde derfor ingen ret til at være i Den Danske Lutherske Statskirke.

Professor Clausen anlagde sag mod Grundtvig — og vandt.

Grundtvig nedlagde sit embede i kirken i fortvivelse og skuffelse. Hans ven og tro forbundsfælle, *Jacob Christian Lindberg*, begyndte nu at holde »Gudelige Forsamlinger«. Han ville have Grundtvig med i de såkaldte »Kalkbrænderi-Forsamlinger« på »Lille Rolighed«. Men Grundtvig var kun med et par gange. Han trivedes ikke blandt de »gudelige Folk« . . . I 1832 fik Grundtvig tilladelse til hver søndag at holde »Aftensangsgudstjenester« i »FREDERIKSKIRKEN« (nu Christianskirken) på Christianshavn. En stor tilhængerflok fulgte ham, blandt dem den engelske legationssekretær *Peter Browne* og dennes frue, samt den kommende dronning, *Caroline Amalie*. Lindberg forsøgte at trække i frikirkelig retning, og en overgang var Grundtvig tiltalt af tanken. I 1834 skrev han til *Edward Irving* (1792 - 1834), »Katolsk-apostolsk Kirke«, at efter hans opfattelse måtte snart alle Statskirker styrte sammen (se J. P. Bang: »Grundtvig og England«, s. 35 ff). Men efter nærmere overvejelse kom han dog til den overbevisning, at det var bedre at danne frie menigheds-kredse indenfor Statskirken, end at stifte en Frikirke i modsætning til den.

Efter som årene gik, fik Grundtvig flere og flere disciple blandt de yngre teologer: *Peter Christian Kierkegaard*, *brødrene Fenger*, *Gunni Busck*, *Vilb. Birkedal*, *C. J. Brandt* og mange flere. Med tiden sluttede en meget stor part af de gudelige Forsamlingsfolk op omkring Grundtvig. De benyttede ofte hans »Søndagsbog« ved deres sammenkomster og godtog lidt efter lidt hans kirkelige synspunkter.

I 1839 blev Grundtvig tilbudt embedet ved VARTOV i København, og her skabtes det nye grundtvigske menighedsliv og den nye salmesang.

Samme år som Grundtvig blev præst ved Vartov, stiftedes den første *Baptistmenighed* i Danmark.

I 1849 kom omsider Grundloven af 5. juni, og med den skulle der følge *religionsfrihed*. Det vil sige frihed for ethvert samfund til at danne frikirke efter deres kristelige overbevisning. At det kneb med, hvad der egentlig skulle forstås ved trosfrihed, viste sig omgående.

Baptistmenigheden kunne ikke opnå statsanerkendelse. Tværtimod satte nu både lægfolk og gejstlighed ind med kampagne mod Baptisterne.

Sidst på året 1851 gik en flok lægfolk sammen og enedes om at danne en »Forening for luthersk Folkeoplysning«, og de blev enige om at op-

fordre sognepræst *Fr. Hammerich* til at være foreningens formand. Det indvilgede han i. Det viste sig nu, at de videbegærlige lægmænd ikke blot ønskede luthersk oplysning, men i høj grad begærede viden om andre trossamfund — for at kunne bekæmpe dem. Det hed bl.a. i deres skriftlige henvendelse til præsten ved Trinitatis kirke: »Ved Kætterildens Varme fortryllede af det glimrende i den fremmede Ild og den blændende indbyrdes Kærlighed, træffende her, hvad deres endnu uoplyste Hjerter begærer, indvikles de mere og mere i Garnet, og for at Forførerne kan være deres Bytte vis, haanes og spottes, i et fnysende Had, Folkekirken og dens Præster. Man foreholder dem idelig, at Præsterne ikke have Samfund med Menigheden og forsømme den. Ved alle disse Kunster skilles de bedaarede Ulykkelige fra Folkekirken. På hver en Ølkippe tales nu om Religion; Gendøbere, Mormonerne, Jansenitterne, Fæsterianerne, Damianerne o.s.v. undergrave Folkekirken«. (Se »Oplevelser fra MENIGHEDSLIVET i Kjøbenhavn og Sydøstsjælland« af Karl H. N. Vinter. Kbhvn. 1895. Side 67 ff).

Mormoner og Baptister puttes i samme sæk, og gudelige forsamlinger, der ledes af sværmere som Fæster og Dampe, stoppes ned samme sted. Man mærker en angst for alt, hvad der står udenfor Folkekirken. Lægfolket føler sig utrygge, truet af religiøse samfund med afvigende opfatteiser af de vigtigste led i den lutherske trosformulering. Derfor dette råb om hjælp og vejledning fra teologer, som de har tillid til, og som de gerne ville samtale og diskutere med.

Både dr. Hammerich og flere andre gode teologer gik straks med til foreningens dannelse og dens arbejde. Allerede året efter (1853) udkom formandens bog om »MORMONISMEN«, som han betegnede som de »vantro Tossers Religion«.

Foreningens arbejde gik godt et stykke tid, men da det viste sig, at lægmændene ikke bare ville lytte til præsternes foredrag, men også selv være foredragsholdere, så mindskedes interessen på begge sider, og foreningen opløstes.

Flere af lægmændene i »Oplysningsforeningen« var ikke blot interesserede i historiske diskussioner, men ville også »missionere« blandt de uomvendte indenfor kirken. Det ville præsterne ikke gå med til. Lægmændene tog så sagen i deres egne hænder og indvarslede til et »Indre Missionsstævne« i Ordrup ved Ringsted den 13. september 1853. *Niels Johansen* fra Kirkeværløse, søn af den sydfynske forsamlingsleder *Johan Nielsen*, skrev i et »Indbydelsesskrift til en Missions-Forening for hele

NORDEN« (1853) bl.a. om Ordrup: »Her boer endeel Gjendøbere (Baptister), men dog ogsaa flere alvorlige Kristne af den gode gamle Slags, som troer paa den hellige almindelige Kirke, holder fast ved dens Bekjendelse og dens to Sacramenter« . . . Et Missionsmøde var her bestemt . . ., hvor man vilde begynde paa at forene sig om at sende Mænd ud, der skulde lære Folk Kristendom i en Skikkelse, at de kunde faae Lyst til at elske ham, som elskede sig selv tildøde for os« . . .

Ved denne anledning blev lægmændenes *INDRE MISSIONS FORENING* stiftet, og smed *Jens Larsen* fra Kirkeværløse antaget som foreningens *missionær*.

1854 begyndte Irvingianerne (Katolsk-Apostolsk Kirke) at virke i København og videre ud i landet. Denne kirke fik aldrig stor udbredelse.

Grundtvigianerne fik 1855 gennemført loven om »Sognebåndsløsning«, der gav medlemmer af Folkekirken ret til at løse »Sognebånd« til en præst udenfor deres stedlige sogn.

Forfatteren og filosofen SØREN KIERKEGAARD (1813 - 1855) døde den 11. november 1855. Det sidste år han levede, rettede han i sit kampskrift »Øjeblikket« (nr. 1 - 9) de voldsomste angreb, der nogensinde er rettet mod Folkekirken og dens præster.

Mange blev rystet over denne skånselsløse kamp mod kirken — og meldte sig ud af den. *N. P. Grunnet* var den første, som gennem indflydelsen fra Kierkegaard demonstrerede ved at danne FRIKIRKE. *Niels Pedersen Grunnet* (1827 - 1897) havde sin rod i bevægelsen »De stærke Jyder«. Han havde en tid studeret ved et Missions-seminarium i Schweiz med henblik på en tjeneste som hedningemissionær. DMS havde stillet i udsigt, at han efter uddannelse og prøvetid skulle være selskabets udsending. Men da han ikke blev det, stiftede han den 4. november 1855 »Den evangelisk lutherske Fri-Kirke i Danmark«. Det skete ved omdannelse af en »Luthersk-Missionsforening«, som han tidligere på året havde begyndt i København. Han langede tit og groft ud mod den store Folkekirke, og forlangte af sine tilhængere, at de skarpt skulle tage afstand fra den, fordi den husede både vantro og troende indenfor sine rækker.

Den norske sognepræst i Skien, *Gustav Adolf Lammers* (1802 - 1878), der stod i spidsen for en større flok vækkelsesfolk, lod sig også så stærkt påvirke af »Kirkestormen« i Danmark, at han trådte ud af Statskirken og dannede sin egen »Frie apostolisk-christelig Menighed« i 1856.

Mogens Abraham Sommer (1829 - 1901), skolelærer i Haderslev, var blevet religiøst vakt gennem de gudelige Forsamlinger; senere blev han påvirket af Søren Kierkegaard og følte en brændende trang til at virke som en slags uafhængig Fri-Missionær. Da han nu fik et eksemplar af den kirkeordning, pastor Lammers havde formet, så begyndte han et vækkel-sesarbejde efter samme principper. I 1858 sluttede han og hans bevægelse sig til Lammers »Fri-apostolisk-christelig Frikirke«. Lammers ordinerede Sommer til pastor og udnævnte ham til »Forstander« for de syv menigheder i Danmark (Haderslev-Vejle (+ Kolding)-Horsens-Skanderborg-Århus-Ålborg (+ Randers) og København).

Sommers kompagniskab med Lammers varede dog ikke længe. De to mænd kunne ikke enes.

I 1859 stødte foretagendets leder den danske forstander ud af fællesskabet, og alle de »Sommerske« folk blev draget med i faldet. Lammers selv opløste sin menighed i Skien og vendte angerfuldt tilbage til Statskirken.

Mogens Abraham Sommer havde ikke ringeste sans for organisation, og havde ustandselig kvaler med menighedernes forskellige tillidsmænd. Han besluttede sig derfor til at opløse alle »De frie christelige Menigheder i Danmark«, og fritog dermed også sig selv for alt tilsyn og ansvar.

Det betød dog ikke, at han ophørte med sin virksomhed. Han blev ved — så længe kræfterne slog til — at rejse som en slags »Fri-Missionær«, og forkyndte sin efterhånden meget ubestemmelige kristendom, der altid var iblandet had og foragt for »Statskirken«.

Lægmandenes Indre Mission fra 1853 havde de første år ret god fremgang. Missionær Jens Larsen rejste meget, talte meget, og skrev en del. Han ville meget, meget gerne ordineres af biskop Martensen, så han kunne holde nadvermøder i sine forsamlinger. Men det blev ikke til noget.

Efterhånden gjorde han sig næsten selv personlig identisk med den INDRE MISSION, og blev så besværlig for bestyrelsen, at formanden Peder Pedersen sagde fra i 1858, og blev afløst af sognepræst C. F. Rønne, Høve ved Skælskør. Men heller ikke han kunne styre den egensindige »Indenrigsmissionær«, men måtte søge hjælp hos andre kolleger. Den unge pastor Vilhelm Beck (1829 - 1901) kom i bestyrelsen ved halvårs-mødet i Stenlille den 17. september 1861. Da Beck kom ind, kom Jens Larsen ud. Beck ændrede foreningens navn til »KIRKELIG Forening for den Indre Mission i Danmark«. Og »kirkelig« blev foreningen og

dens arbejde under Vilh. Becks næsten enevældige styre fra 1861 til 1901.

I begyndelsen af 1860'erne gik der store vækkelser over Bornholm. Præsten *Peter Christian Tranberg* (1832 - 1896) var blevet dybt grebet af Søren Kierkegaards skrifter, og stillede sig i drabelig kampstilling mod Folkekirken. Skt. Hans Dag (24. juni 1863) kaldte han sammen til et stort folkestævne i Almindingen.

Dér samledes 3-4000 mennesker. Efter en kraftig tale forkyndte præsten, at han nu trådte ud af den officielle kirke for at danne en fri menighed. Alle, der ville tilslutte sig denne menighed, var velkommen. I løbet af forbavsende kort tid var ca. 1.000 mennesker udtrådt af kirken og samlede sig om P. C. Trandberg. Hele bevægelsen tilsluttede sig nu N. P. Grunnets »Evangelisk-Lutherske Frikirke«.

Pastor Trandberg kunne ikke ene efterkomme alle opfordringer til at komme og holde møder og oprettede derfor en skole, hvor han gav nogle lægfolk undervisning, så de kunne tjene som hjælpende lægprædikanter i bevægelsen. Blandt de udvalgte var den unge smed fra Nørremark, *Christian Møller* (1834 - 1907). Det viste sig, at han besad særlige gaver både til at prædike og til at øve sjælesorg. Dertil kom, at han forstod på en klar måde at formulere sig skriftligt. Det blev ham til stor hjælp i tjenesten.

Imidlertid kom Møller i forbindelse med den svenske vækkelsesprædikant *Carl Olof Rosenius* (1816 - 1868) og blev betaget af hans kristendomssyn. Han besøgte Rosenius i Stockholm i 1866 og havde med ham en dybtgående drøftelse om lærespørgsmål og kirketilhørsforhold. Rosenius tilrådede sin ven at vende tilbage til Folkekirken. Christian Møller fulgte rådet. Hjemvendt til Bornholm drøftede han beslutningen med sine venner og en meget stor part af vækkelsesfolket fulgte ham. De dannede i 1868 »*Luthersk Missionsforening for Bornholm*«. Året efter besøgte Møller alle de kredse i København, Helsingør og hele Nordsjælland, hvor han gennem tidligere besøg var blevet kendt. Der blev nu kaldt sammen til et større møde i København, og her besluttedes at forene den bornholmske og den sjællandske bevægelse i »*Luthersk Missions-Forening til Fremme af Evangeliet i Danmark*«. Dette skete juni 1869 i en sal i Vingårdsstræde nr. 6.

I København var en del troende og aktive præster med sognepræst *Nicolai Gottlieb Blædel* (1816 - 1879) ved Garnisonskirken i spidsen meget optaget af at få organiseret en »*Indre Missions Forening for Køben-*

havn«. Dette skete i februar 1865. Pastor *Johannes C. Rudolph Frimodt* (1828 - 1879) ved Sct. Johannes kirke på Nørrebro blev foreningens første formand.

Sådan omtrent så de kirkelige forhold i Danmark ud på Willerup's tid. Det er her tegnet i så grove træk, at billedet er meget ufuldstændigt.

DE FØRSTE ÅR I KØBENHAVN

Endelig stod Willerup ved sine længslers mål: METODISME I KØBENHAVN! Men hvordan skulle sagen nu gribes an? Her måtte forsigtighed til. Ingen fejltagelser, men den helt rigtige begyndelse?

I Norge var situationen en ganske anden, da Willerup kom dertil i 1856. Der var der et betydeligt vækkelsesrøre af metodistisk farve. Men hér fandtes intet af den slags. Vel havde *Burrel Smith* arbejdet her et års tid, og han havde gjort det godt med sine gudelige skrifter og oplysende publikationer om Metodismen, og han havde samtalt med mange mennesker, og også holdt adskillige forsamlinger af mere private karakterer i forskellige hjem. Men var det nok? Willerup havde jo også under sit korte ophold på vej til Norge holdt andagter i flere hjem og haft samtaler med personer både i familie- og vennekredse, og nogle havde inderligt bedt ham om at komme igen og fortsætte. Men var det tilstrækkeligt grundlag? Forholdene var jo forskellige nu, hvor han kom som officiel repræsentant for Metodistkirken.

Efter mange samtaler, og megen bøn og overvejelse, søgte og fandt man et passende mødelokale i *Store Kongensgade nr. 39* (21). Der var mange andre større og mindre sale, men det valgte havde tidligere dannet ramme om en række historiske foredrag af selveste *Grundtvig*. Efter de succesfulde forelæsninger »Mands Minde« på Borchs Kollegium 1838 havde Grundtvig fortsat med endnu en forelæsningsrække i det nystiftede »Dansk Samfund«, og det var netop her. Tilstrømningen havde været stor . . .

Lokalet blev lejet for en længere tidsperiode og gjort pænt istand. Når først mødevirksomheden kom igang, skulle den gerne fortsætte på samme sted, så folk ikke var i tvivl om, hvor Metodisterne havde tilholdssted.

Planen var lagt sådan, at de første offentlige gudstjenester skulle be-

gynde søndag den 1. august 1858. Men det blev ikke muligt at få alt bragt i orden til den dato, så derfor ændrede Willerup dagen til *Søndag den 8. august*. Og det kom til at holde stik.

Herom hedder det bl.a.: »Metodisterne har sendt en præst, Willerup og en kolportør Smith hertil . . . Den 8. august holdt de første gang prædiken formiddag klokken 10, dansk og eftermiddag kl. 4 engelsk i deres dertil indrettede lokale i Store Kongensgade 39, hvor «*Dansk Samfund*» før var, og hvor pastor Grundtvig har talt så mange vægtige ord . . .

Der var 50 af begge køn . . . Teksten var om »de fem kloge og de fem dårlige jomfruer«. Prædikenen var vel udtænkt, skarp, indtrængende og dog kortfattet og hjertelig — uden angreb på Statskirken, dens præster, eller forsvar for Metodismen. Der kom ingen afvigelser tilsyne; det var et godt kristeligt ord . . . Af prædikenen skal jeg meddele et ord: »Folk klager: dette er en glædesløs vej; det kan være sandt, når de har for megen religion til at glæde sig i verden og i synden, men for lidt til at glæde sig i Gud«.«

Uddraget her er taget fra et fjortendages blad: »*Brevbærer mellem Christne til Opbyggelse og Forbindelse*«. Dette lille blad — er så vidt jeg ved — det eneste, der omtalte den kirkehistoriske begivenhed, som fandt sted den 8. august 1858.

Dagspressen havde ikke sendt nogen referent. Men der var heller ikke i noget dagblad en annonce, eller så meget som en linje i prædikantlisten, der nævnedes møderne. Tager man dette i betragtning, så må det indrømmes, at besøget var meget hæderligt.

Men hvordan kan det være, at et blad som »BREVBERER« bragte omtale?

Jo, det skyldtes dets energiske redaktør *Niels Johansen*. Denne mand var gartner af profession, og lægprædikant af meget frisindet karakter. Han havde i 1855 startet sit lille kristelige blad, hvori han søgte at orientere læserne helt upartisk om kirkelige og kristelige forhold og begivenheder. Til dette var han fortræffelig. Han var næsten allestedsnærværende, og var så at sige altid på pletten, når der skete noget af interesse. Derfor var han tilstede den 8. august og derfor skulle den oplysning frem, om det nye, der var ved at bryde igennem i Danmarks hovedstad.

Niels Johansen havde fået en del kendskab til Metodismen gennem læsning, og han var blevet meget interesseret i denne bevægelse og var altid meget positiv overfor Metodismen.

Han må have besøgt pastor Willerup flere gange, for han kan fortælle både om, at Metodisterne er ved at købe byggegrund på Nørrebro, »Store Ravnsborg«, og om arbejdet i Svendborg og Brahetrolleborg og meget andet. Og det er også ham, der oplyser, at Metodisternes sal i St. Kongsgade har 300 siddepladser.

Tilslutningen til møderne vokser fra gang til gang. Sidst på måneden kan Willerup meddele, at der allerede den 22. august var stuvende fuldt hus. Senere må nogle bænke tages ud, for at skaffe ståpladser til dem, der forgæves må lede efter en siddeplads. Burrel Smith var ingen fremragende prædikant, så det er ikke ham, der trækker fulde huse. Alligevel har han stor andel i det stadigt stigende besøg. Willerup, der så at sige altid skriver anerkendende om sine medarbejdere, fortæller i en indberetning: »Broder Smith er utrættelig i sine bestræbelser for at sprede skrifter, besøge folk i hjemmene og få dem med til møderne«.

Hvilke skrifter var det, at Smith agiterede så ivrigt for?

Foruden nogle korte kristelige traktater, som han forærede væk, var der et helt pænt udvalg. Her nævnes nogle af dem:

1. *Vigtigheden af Bønne-Møder*
for at fremme religiøs opvækkelse. (Ved Robert Young).
2. *Tom Styrbord og Jack Storbras.*
3. *Helliggørelsen eller den christelige Fuldkommenhed*
(af Fletcher).
4. *Johan Fletchers Levnetsbeskrivelse.*
5. Kort Uddrag af Methodist-Episcopal-Kirkens
Lære og Disciplin.
6. *Grunde for at blive Methodist.*
7. *Grundrids til Theologien eller*
Theologiens Hovedlærdomme. (Af Ralston).

Denne bog var specielt beregnet for præster og andre belæste personer, der havde teologisk interesse. Bogen var på over 500 sider og oversat af Willerup.

Hertil føjedes så i 1861 den bog, der fik størst udbredelse, og som betød meget for en sand og sundere bedømmelse af Metodismen. Det var sognepræst A. Listov, Næstved, der på grundlag af Robert Southey: »The Life of Wesley and the Rise and Progress of Methodism« havde skrevet denne sobre fremstilling af Metodismen i en række artikler i

Uddrag
af
Den Methodist-Epistopalste
Kirkes
Lære og Disciplin.

B. N. J. H.

Paa den Methodistiske Boghandlings-Forlag.

Frederikshald.

—
1856.

Dansk Maanedsskrift redigeret af M. G. G. Steenstrup og udgivet af Gyl-dendals forlag. Det er herfra, at Niels Johansen har fået en sympatisk indstilling til Metodismen. Sandsynligvis er det også netop ham, der har gjort Willerup opmærksom på artikelse-rien. Superintendenten fik lov til at udgive fremstillingen i bogform, og det blev en god hjælp i arbejdet.

Superintendent Willerup gjorde vældig meget ud af de offentlige møder det første halve år. Han ofrede også megen tid på personlige samtaler og på besøg i hjem, hvor man ønskede nærmere uddybelse af, hvad Metodistkirken lærte.

Skønt daglig optaget til hen på natten, måtte tilsynsgerningen med arbejdet i Sverige og Norge ikke forsømmes.

Burrel Smith var en myreflittig mand, der gjorde en betydningsfuld indsats. Når Willerup var på visitationsrejser, måtte han kalde på hjælp fra prædikanterne i Norge. Det blev i første omgang *Johan P. Larsson*, som måtte tage en tårn i København. Han gjorde et solidt arbejde, og han og Smith gik godt i spænd sammen. I 1859 flyttede Willerup ham til København, og ansatte en anden i Frederikshald. Men vennerne i Sverige — de blev flere og flere — råbte højt om at få prædikanter, og de var meget utilfredse med, at Willerup lagde beslag på både Larsson og *Adolph Cederholm*. Den sidste var blevet omvendt i Amerika og havde dér virket en tid som prædikant, indtil Willerup fik ham til hjælp i sit område. Cederholm blev ansat i Frederikshald, som superintendenten havde en særlig forkærlighed til.

I vinteren 1859/60 kom *Markus Nielsen* til København, og Larsson vendte tilbage til Norge endnu engang. Willerup antog *Lars Dobloug* som afløser for Larsson.

Men det blev vanskeligere og vanskeligere at efterkomme de mange ønsker fra Norge og Sverige — og nu også fra Danmark om at få Metodistprædikanter. Både fra Svendborg, Vejle og Aalborg kom der gentagne gange anmodninger om at få forkyndere.

Willerups prædikener var ikke blot vækkelsesprædikener, men de bragte også noget mere, og det vakte interesse. Willerup prædikede JESUS KRISTUS og HAM KORSFÆSTET, og forkyndelsen sigtede på at stille den enkelte ind i en valgsituation mellem Gud og Verden, NÅDEN og SYNDEN, Frelse eller Fortabelse, barnekår hos Gud, de helliges fællesskab i menigheden, og brug af BIBEL-SAKRAMENTERNE-BØN-SANG, og en kristelig vandel i kærlighed til Gud og Næsten.

Frelsen var udelukkende Guds værk. Retfærdiggørelse ved Troen alene — ikke ved gerninger. »Af nåde er I frelst ved tro, det er ikke af jer selv; Guds er gaven«.

Forkyndelsen var ikke kristelig tale i bred almindelighed, men rettede sig så stærkt mod den enkelte, at personer ret ofte troede, at andre havde fortalt Willerup om deres personlige forhold. Men dette var naturligvis aldrig tilfældet.

Tilslutningen til møderne i Store Kongensgade var stadig meget stor, og tanken om at bygge kirke kom ofte frem — og den vakte genklang hos mange. En mand, som var blevet omvendt ved Willerups forkyndelse, kom og tilbød en gave til et bygningsfond. Det var en enkemand midt i tresserne. Han lovede at ville yde 3000 Rigsdalere. Hans navn var *Peder Rasmussen*. (Se Copibog (1852 - 1864) side 92 og 93 — dateret 3.11.1859).

En mand fra Svendborg, som havde fundet vej til lokalet i St. Kongensgade, bad Willerup om at sende en repræsentant for Metodistkirken til Sydfyn, så skulle han stille en mødesal til rådighed. Manden hed *Poul Ludvigsen* og stod som leder af en flok frie kristne, der samledes til opbyggelse i en sal, han havde ladet indrette ved sin ejendom i Kogved, nær Svendborg.

Efter at Ludvigsen nogle gange havde gentaget sin anmodning, sagde Willerup ja, og sendte *Markus Nielsen* afsted.

Superintendenten skriver i en indberetning til styrelsen i USA: »Jeg har sendt Markus Nielsen til Svendborg«. Indberetningen er dateret 8. maj 1860.

Nogen tid efter blev *Burrel Smith* sendt til Vejle. Han kom dertil ad søvejen. Det gik således til: En skipper, der ejede en paketbåd og med den fragtede gods mellem byerne København og Vejle, med bopæl i den sidstnævnte, var blevet så grebet af Willerups prædikener, at også han flere gange trængte ind på superintendenten og bad ham komme til Østjylland. Willerup kunne ikke selv undværes for længere tid i København, men Smith kunne. Og en skønne dag gik han ombord i paketbåden »Marie Kirstine« og sejlede sammen med skipper *Peder Hansen* mod Vejle som mål. De ankom velbeholdne til byen den 9. juni 1860.

Før Smiths afrejse til Jylland blev *Lars Olsen*, der var den første, der blev medlem af metodistmenigheden, antaget som kolportør. Og *Bernt Johansen* fra Norge blev hentet til København og skulle tjene både som lægprædikant og bogsælger.

Johan P. Larsson kom påny til København for at lede møderne og hele arbejdet, når superintendenten var på kvartalsrejser i Norge og Sverige.

Willerup beder ledelsen i Amerika om at sende en biskop til Tyskland eller Skandinavien, som kan ordinere Larsson.

Da Willerup får besked om, at biskop *Edmund Storer Janes* kommer til København, glæder han sig meget og svarer tilbage med omstændelige forklaringer om rejseruter og anfører tilsidst, at skulle han ikke selv personligt være ved ankomststedet, så er hans adresse: Store Kongensgade 83, København, hvortil man kan tage en vogn fra havnen. Der er altid flere vogne ved skibes ankomst, og kørslen til Willerups hjem tager kun et kvarter. (Brev = 2. april 1861).

Besøgene af ledende personligheder fra Metodistkirken i USA blev Willerup til megen hjælp og opmuntring. En særlig glæde var det ham naturligvis, at den biskop, der i 1850 ordinerede ham til præst, nu kunne bydes velkommen som gæst i hans hjem.

Så vidt det fremgår af Willerups optegnelser ser det ud til, at biskopperne, sekretærerne og andre ledere har været tilfredse med Willerups arbejde og planer, og så vidt muligt yder ham den tiltrængte hjælp i form af penge eller missionsarbejdere.

Så længe Willerup var superintendent, fulgte han altid med som tolk for biskopperne.

I 1862 kom generalkonsul *Harald Döllner* på besøg. Hovedledelsen i Amerika havde netop lovet Willerup 5000 \$ til hjælp til køb af byggegrund — og lovede at yde mere, når kirkebyggeriet begyndte. Flere gange var en — efter Willerups mening — passende byggegrund blevet solgt til en anden, fordi ledelsen i USA havde været for længe om at give tilsagn om penge til foretagendet. Men endelig var det lykkedes at få en meget velegnet grund på hjørnet af Stokhusgade og Rigensgade. Grundens beliggenhed var tæt op til den historiske NYBODER-bebyggelse, og superintendenten var meget begejstret for stedet.

Konsul Döllner var enig med Willerup i, at grunden var virkelig god. Han lovede at støtte arbejdet i København — og ud over landet, med flere større beløb når det tiltrængtes. Döllner talte ved to anledninger i lokalet i Store Kongensgade, og menigheden var dybt grebet både af hans inderlige tale, og hans økonomiske gavmildhed. Willerup skriver herom i et takkebrev til Döllner (28.4.1862).

Den amerikanske minister Mr. Wood var også interesseret i kirkens fremtid, og udtalte sin anerkendelse af valget af byggeplads.

At menigheden i København var lykkelig for de lyse fremtidsudsigter til at få en stor og smuk kirke, siger sig selv.

Tilsynsrejserne til Norge og Sverige tog meget af Willerups tid. En rejserute kunne godt tage både fem og seks, ja somme tider syv uger.

Efter et længere fravær fra hjemmet kom Willerup en efterårsdag tilbage til København og blev modtaget af sin hustru, der var meget bekymret for datteren *Evangeline*. Hun havde ligget syg i flere uger, og eftersom tiden gik, blev det mere og mere klart, at døden endnu en gang ville berøve forældrene et af deres kære børn.

Selv om Willerup var meget træt efter sin rejse, vågede han flere nætter ved sin lille piges leje. Hun blev kun 10 år gammel.

I 1863 blev et fremstød forsøgt i Aalborg. En proprietær Rennison og hustru, som boede på Sohngaardsholm i nærheden af Aalborg, havde gentagne gange indtrængende skrevet til Willerup og bedt om at få en prædikant til Aalborg. Ægteparret var englændere og havde i deres hjemland tilhørt Metodistkirken, og savnede den nu hårdt. De mente også, at der var brug for metodistisk forkyndelse i Aalborg og opland. Da Rennison gav løfte om økonomisk støtte, sendte Willerup omsider en prædikant til Nordjylland.

En tid havde *Lars Dobloug* sammen med J. P. Larsson været superintendentens medarbejdere i København.

Willerup viede Dobloug til Tomassine Sørensen i oktober 1863, men ægteparret kunne ikke undværes i København, så superintendente måtte se sig om efter en anden. Det blev derfor *Bernt Johansen* fra Norge.

Superintendente måtte jo udnytte de muligheder, der fandtes i hans virkeområde, og her var Norge nummer et. Glædeligvis gik Metodistkirkens arbejde her stadig rask fremad, og blandt de nye var der næsten altid enkelte, som var egnede til at optage en gerning i kirken, blandt dem var også *Bernt Johansen*. Han havde været lægprædikant i den »Lammerske Vækkelse«, så da han kom til Metodistkirken var han velskikket til at gå ind i heltidsarbejde. Pastor O. P. Petersen sagde god for ham, og han var straks villig til at tage en tjeneste i Danmark.

Han blev godt modtaget af familien Rennison og lige fra begyndelsen syntes arbejdet at være meget lovende. Men så kom den ulykkelige krig med Tyskland, som for nogle måneder gjorde mødevirksomhed så besværlig, at Willerup kaldte Johansen til København, hvor han kunne

hjælpe til, så længe situationen i Aalborg krævede det. Efter at de tyske soldater var trukket tilbage, genoptog Johansen sit arbejde sidst på året 1864.

I København sinkede krigen ikke menighedens arbejde. Der kom stadig mange folk til møderne, men det kneb med tilgangen til menigheden. Willerup håbede dog stadig på, at dette forhold ville blive bedre, når først en kirke var bygget.

Grundstensnedlæggelsen til kirken fandt sted den 18. maj 1864, og samme år begyndte Willerup et uddannelseskursus for vordende præster. Fire unge mænd havde søgt om optagelse, og med dem blev undervisningen sat i gang i august måned. De fire unge mænd var: *Aksel V. Jacobsen*, *H. J. Johnsen*, *Christian Olsen Treider* og *Jens Joachim Christensen*. *Johnsen* gik hurtig fra, men de tre andre gennemførte kurset, som varede til sommeren 1867. Foruden superintendenten var forskellige lærere knyttet til undervisningen.

En ung og dygtig kontorist, som en tid havde boet i Norge, kom til København sammen med sin hustru og sluttede sig til kirken. Willerup satte stor pris på den dygtige og tiltalende kontorist, og så i ham en fremtidig præst i Metodistkirken. Han blev straks sat på en foreløbig prøve som lægprædikant og kolportør i København og omegn.

Den unge mand, *Christian Sørensen* var hans navn, havde ved selvstudier tilegnet sig en del gode kundskaber, og da Willerup blev klar over, at han selvstændigt kunne klare et videre studium under superintendentens vejledning, blev han allerede i 1865 sendt til Svendborgkredsen, som medhjælper for præsten der.

Ved nytårstid 1865 kom — efter udtrykkelig anmodning fra Willerup — pastor *P. K. Rye* fra USA til København som hjælpepræst. Foruden menighedstjenesten skulle han medvirke som lærer på Willerups lille præstekursus, og samtidig selvstændigt lede et aftenkursus for kommende søndagsskolearbejdere, så snart et sådant kunne blive dannet. Det tog nogle måneder, før *P. K. Rye* fik samlet et frivilligt hold på ca. en snes interesserede og egnede yngre mennesker.

Under årets gang gik det også fremad med byggeriet, og Willerup håbede, at kirken kunne stå færdig til en søndag omkring hans 50 års fødselsdag (6.10.65). Det lykkedes dog ikke.

Offentligheden var begyndt at interessere sig meget for det nye kirkebyggeri, og bladene bragte artikler om sagen.

METHODISTKIRKEN ANERKENDES SOM TROSSAMFUND

Vi har tidligere omtalt, hvor let og hurtigt det gik i Norge for at få statsanerkendelse som trossamfund.

I Danmark skulle man tro, at den sag kunne gå i orden rent administrativt, så snart der var dannet en eller flere menigheder. Virkeligheden viste imidlertid noget helt andet. Det kom til at tage flere år, før en legal anerkendelse forelå.

Ganske vist var der forskellige ting og begivenheder, der spillede ind og var med til at forhale processen — men alligevel. Det kunne nok med god vilje og imødekommenhed have været ordnet med mere smidighed og mindre langsommelighed.

Men til sagen.

Hvornår superintendent Willerup tog det første skridt på vejen til at få menigheden i København anerkendt, ved vi ikke nøjagtig. Det blev antagelig taget nogen tid efter menighedsdannelsen i København.

Tirsdag den 11. januar 1859 blev de første elleve personer optaget som medlemmer af Metodistkirkens menighed i København, foruden disse elleve må vi også medtage superintendente og hans hustru, og Burrel Smith og dennes hustru, så alt i alt har der været 15 voksne personer. Det var ganske vist et meget lavt tal, men det steg jævnt i den følgende tid. Den 17. maj 1861 blev en menighed organiseret i Vejle. Den talte 19 voksne medlemmer. I Svendborg talte menigheden 16 medlemmer, da den stiftedes den 10. maj 1862.

Som sagt kendes datoen for Willerups første skridt i denne sag ikke. Her skal citeres fra pastor Gaardes skrift om Chr. Willerup (s. 28-32):

»Den 17. december 1861 blev der i den danske rigsdag af folketingsmand Barfod stillet en forespørgsel til regeringen, om den mente administrativt at kunne anerkende Metodistkirken her i landet, eller, hvis den ikke mente sig i stand dertil, om den da ville medvirke til, at det skete ved lov?«

Forespørgslen blev besvaret meget imødekommende af daværende kultusminister *D. G. Monrad*. Kort efter blev der indsendt en ansøgning om anerkendelse, og i det følgende år udveksledes der så skrivelser om denne sag mellem kultusministeriet og justitsministeriet, og man enedes om, at anerkendelsen kunne ske administrativt, det vil sige ved kongelig resolution, og at den burde ske gennem kultusministeriet, da kirkelige hensyn fortrinsvis måtte komme i betragtning ved spørgsmålet om en

sådan anerkendelse.

Den 12. december 1862 anmodede ministeriet pastor Willerup om yderligere oplysninger om samfundets organisation og forholdet til de øvrige menigheder her i landet, samt om et forslag til en repræsentation overfor regeringen.

Disse oplysninger indsendtes midt i januar 1863. Kultusministeriet svarede herpå den 1. oktober 1863, »at det fandt det gjorte tilbud antageligt, men at det måtte fordres adskillige bestemmelser tilføjede«, og erklærede, når dette var, at ville nedlægge forestilling til Kongen om anerkendelse af samfundet.

Disse tilføjelser blev omgående indleveret og blev erklæret fyldestgørende, hvorpå kontorchefen meddelte pastor Willerup, at sagen var så vidt fremmet, at den kun manglede Kongens underskrift. Men da indtraf en begivenhed, som påny standsede sagens fremme i en tid, nemlig Kong FREDERIK den Syvendes død.

Kort efter blev der ministerskifte. Den ny kultusminister, biskop *Engelstoft*, ønskede yderligere oplysninger om adskilligt samt tid til at overveje sagen fra grunden af, før han ville fremme den.

Den 19. marts 1864 blev der i folketinget af *P. Olsen* stillet følgende forespørgsel til kultusministeren: »Agter den højtærede minister at indstille til Hans Majestæt Kongens stadfæstelse den under hans formand forberedte anerkendelse af det herværende Metodistsamfund, eller vil Ministeren forelægge Folketinget et lovforslag, som ordner denne sag?«

Ministeren svarede ret undvigende og tildels afvisende.

I juli måned derefter gik ministeriet af, og først næste år, den 22. september 1865, da *C. Bræstrup* var kultusminister, kom der en kongelig resolution således:

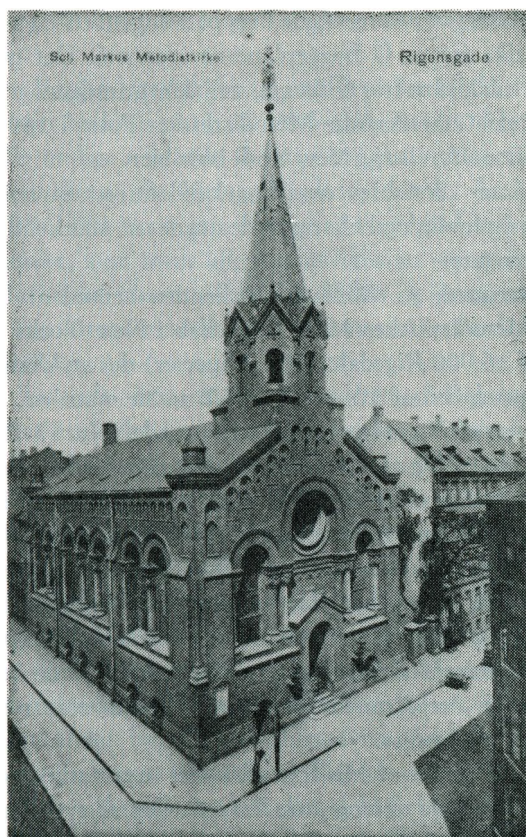
»At der må meddeles de til den biskoppelige metodistiske kirke her i landet hørende trossamfund den Grundlovens § 82 omhandlende anerkendelse, således, at der tillægges de af samme præster, forsåvidt de har modtaget allerhøjeste anerkendelse i denne egenskab, foretagne kirkelige handlinger, navnlig ægtevielser, såvelsom deres overensstemmende med kirkebøgerne afgivne attester borgerlig gyldighed. At den omhandlede anerkendelse for de enkelte trossamfund, der måtte danne sig, skal være betinget af, at ordning foregår overensstemmende med indholdet af det af det biskoppelige trossamfund i København vedtagne regulativ angående samfundets bestyrelse og repræsentation, hvilket regulativ ministeriet bemyndiges til at approbere.

At ligesom bestyrerne for de pågældende menigheder skulle være pligtige til at underkaste sig såvel lovgivningens forskrifter som de nærmere forholdsregler, der måtte blive meddelte dem angående sådanne menighedsanliggender, der vedrører den offentlige orden, som angående kirkebøgernes førelse og kontrollen med samme m.v., således skal navnlig den anerkendelse, der måtte meddeles præsterne ved samme være betinget af, at de edelig forpligte sig til at holde sig den danske lovgivning og den vedkommende øvrigheds anordninger og befalinger efterrettelige såvel i almindelighed som særlig med hensyn til den borgerlige side af deres præstelige handlinger, hvorhos de for opfyldelsen af denne forpligtigelse skulle være ansvarlige efter dansk lovgivning og for de almindelige borgerlige domstole, ligesom også deres anerkendelse kan tilbagekaldes, såfremt den pågældende måtte befindes at misbruge den.«

KIRKEBYGGERI OG BRYDERI

Gang på gang vender superintendent Willerup i sine indberetning til Metodistkirkens hovedkontor i New York tilbage til behovet for en kirke i København. Han næsten tigger og trygler om tilladelse til at købe en byggegrund, og om penge til at betale den. Endelig i slutningen af 1861 giver kirkens missionsråd tilsagn om en gave på 5.000 dollars og det eneste danske medlem af rådet lægger 1.000 dollars oven i kirkens gave. Det var Danmarks og Willerups gode ven, generalkonsul *Harald Døllner*, der havde formået rådet til at give denne særlige bevilling. Uden hans hjælp både ved personlig støtte i selve hovedstyrelsen og gennem egne gavmilde gaver var kirken i Rigensgade sikkert aldrig blevet bygget. De 6.000 dollars var store summer efter den tids begreber.

Omgående købte Willerup den store byggegrund på hjørnet af Stokhusgade og Rigensgade. Handelen med Marineministeriet gik i orden den 15. januar 1862. Grunden kostede 32.000 kroner (8000 Specier). Det måtte naturligvis skabe både undren og respekt viden om, at den lille Metodistmenighed var i stand til at købe så kostbar en byggegrund; og mange menneskers opmærksomhed rettede sig mod det dristige foretagende og dets videre skæbne. Men selve grunden var jo ikke nok, der skulle også bygges, og hvordan ville et sådant byggeri udvikle sig? Var opgaven for Willerup ikke så stor, at den faktisk var uløselig? Jo, det var den i allerhøjeste grad. Det var komplet umuligt for den optimistiske

superintendent og den lille modige menighed ved egne anstrengelser at klare denne sag. Men Willerup ville ikke give op. Han holdt stædigt fast ved, at kirken var en absolut betingelse for Metodismens fremtid i hans fødeby København og hans fædreland Danmark, og den *skulle* bygges — koste hvad det koste ville.

Det voldte superintendenten mange og ubehagelige bryderier til flere sider, og der skulle stor tålmodighed og påtrængenhed til overfor hovedkirken i Amerika for at få byggeplanerne igennem. Det gik så vidt, at Missionsrådet tilsidst måtte forlange, at både grunden og kirken skulle overdrages til den amerikanske Metodistkirke. Først i 1864 gik sagen i orden, og Missionsstyrelsen i New York blev ejer.

Den 29. januar 1864 blev overdragelsesdokumentet underskrevet af Chr. Willerup og lovlig og behørig undertegnet af anerkendte vidner. Således lød dokumentet:

»Jeg, undertegnede C. Willerup, erkender herved at have på Den biskoppelige Metodistkirkes Missionssselskab i New Yorks regning købt for den sum af 16.000 Rigsdaler (8000 Specier) det stykke af den grund, der ifølge Søfartsloven af 10. marts 1862 under matr. nr. 510 er beliggende på hjørnet af Rigersgade og Stokhusgade (Nr. 13 Rigersgade og nr. 2 Stokhusgade). Og da ovennævnte Missionsselskab har betalt alle udgifter ved købet og tillige et beløb af 12.000 Rigsdaler (6000 Specier) af ovennævnte købesum af grunden og endvidere forpligtet sig til i rette tid at betale resten af købesummen, 4000 Rigsdaler (2000 Specier), erklærer jeg herved, at jeg herefter hverken har del eller lod i nævnte grund, hvilken jeg herved overfører til ovennævnte Biskoppelige Metodistkirkes Missionsselskab til evig ejendom, med alle de rettigheder og pligter, som hviler derpå, under hvilke jeg i Selskabets navn har erhvervet og ejer det efter loven«.

Efter dette dokument er Missionssselskabet retmæssig ejer, og når kirken er fuldført, er både den og grunden amerikansk ejendom. Dette særlige forhold bestod i en længere årrække.

NB: Jerusalemskirken blev senere overdraget til Metodistkirken i Danmark.

Efter at disse betydningsfulde og ganske nødvendige formaliteter var bragt i orden, kunne det længe ventede kirkebyggeri endelig komme igang.

Den 18. maj 1864 blev bestemt for grundstensnedlæggelse. Det blev en stor dag for menigheden og samfundet — og ikke mindst for super-

intendent Willerup. Selv om den ulykkelige krig med Tyskland lagde en dæmper på så at sige alle forhold i landet, så blev 18. maj alligevel en begivenhed, der gav Willerup nyt mod og friske kræfter, så han endogså kunne gå i gang med et lille kursus for vordende præster hen på sommeren samme år.

Arbejdet i Svendborgkredsen og Vejle-området kunne notere betydelig fremgang, og det afbrudte pionerarbejde i Aalborg blev genoptaget af Bernt Johansen.

Kirken blev bygget efter tegninger udført af arkitekt *Ferdinand Jensen* for den meget beskedne sum af 200 Rigsdaler (400 kroner). Willerup forsøgte på alle mulige måder at få fart i byggeriet. Han ville gerne have kirken indviet omkring sin 50 års fødselsdag den 6. oktober 1865, men det lykkedes ikke. Der var mange bryderier med håndværkere og leverandører — og andre, men trods alle besværligheder — også af økonomisk art — skred arbejdet fremad. Offentligheden og pressens interesse for opførelsen af den første metodistkirke i Danmark voksede kendeligt i løbet af året 1865.

Berlingske Tidende skrev bl.a. »På hjørnet af Rigersgade og Stokhusgade opføres en kirke for den metodistiske menighed i København. Arbejdet er allerede så vidt fremskredet, at man i disse dage har rejst taget, og inden et år vil kirken være færdig. Det er ikke blot de store dimensioner, der drager opmærksomheden til sig, men især den skønhed i kompositionen, man kun ufuldkomment opdager indenfor stilladset, som fængsler de forbigåendes interesse. Bygningen er 125 fod lang, bredden er 64 fod, spiret, som endnu ikke er opført, bliver 150 fod højt — Stilen nærmer sig den byzantinske og udmærker sig ved en Majestæt og elegance, forbunden med en monumental værdighed, som man ikke vil finde hos nogen anden bygning i København« (februar 1865).

Senere samme år bragte »Illustreret Tidende« et billede efter arkitektens tegning, og en længere beskrivelse af kirkebygningen. Her hedder det: »Metodisterne er ved tilskud fra den amerikanske mission sat i stand til at lade kirken opføre. Meget skyldes superintendenten, pastor Willerups utrættelige virksomhed og iver i denne sag. Arbejdet er endnu ufuldendt, men kirken vil blive indviet i september eller oktober måned. Ligesom flere af de nye bygninger opføres den af røde sten; materialet er benyttet med smag og står i udmærket harmoni med den arkitektoniske composition. Kirken hviler på en sokkel, som helt omgiver den og kun afbrydes af den underste etages vinduer og indgangen. I samme plan hæ-

ver sig portalens frontispice og contra forcerne, to på facaden og fire på hver af siderne, hvorved det hele får karakter af styrke og fasthed . . . I kapitælerne er der en ro, som minder om den antikke kunst, skønt motivet nærmest er taget fra den ældre byzantiske stil . . .

Hele bygningen gør et imponerende indtryk, overalt er der højhed og ro, som passer godt for en kirke, og som åbenbarer sig selv i de mindste detaljer; der findes intet tilfældigt, alle vegne mærker man kunstnerens ånd og individualitet . . .« (2. april 1865).

Endnu et blad beskriver den egenartede kirke:

»Dette smukke *Gudshus* . . . som er opført i byzantisk stil efter tegning af arkitekt F. Jensen, afgiver en sand prydelse for dette kvarter af staden, hvori den er beliggende. Kirken har en højde af 166 fod (83 alen). Når man fra hovedindgangen, over hvilken et smukt ur skal anbringes, træder ind i vestibulen, fører to brede trapper op på pulpituret, på hvilket et herligt orgel bliver anbragt, bygget af Hr. orgelbygger K. Olsen. Kirken, der indvendig er blottet for al unødvendig staffage, gør ved sin tarvelighed et højtideligt, men hyggeligt indtryk på beskueren. De høje, buede vinduer sender kirken det nødvendige lys ind om dagen, og de store gaskroner, der i rigeligt antal bliver anbragt, vil afgive et tilstrækkeligt lys ved aften gudstjenesterne.

Fire rækker ege-malede stolestader fører ned mod den ligeledes ege-malede prædikestol, der er oprejst lige for hovedindgangen og forsynet med to smukke gaskandelabre. Kirkens underste etage afgiver hensigtsmæssige lokaler for Søndagsskolen og andre i kirkeligt øjemed stedfindende sammenkomster, og hernede findes også de mægtige ovne, hvorfra varmen gennem rør ledes op til selve kirken. Hver enkelt større eller mindre sal hernede (de største er bestemt for skolen og søndagsskolen, de mindste for de i Metodismens ritus gældende klasse- og bønemøder, religiøse sammenkomster til gensidig opbyggelse) er forsynet med gas. Den orden og hygge, der er udbredt over alle disse til andagt bestemte lokaler, gør et venligt og højtideligt indtryk.

Umiddelbart op til kirken støder præstens embedsbolig, der ved to døre er sat i forbindelse med kirken.« (»Søndags-Posten« 19. nvbr. 1865).

Især det sidste halve år før kirkens færdiggørelse havde voldt mange bryderier for Willerup. Det var jo også — menneskeligt set — næsten umuligt for en mand, der til stadighed var på rejse i Norge og Sverige og her i landet, at følge byggeriet og i rette øjeblik tage sig af de talrige forhold, som der skulle tages stilling til.

At kirken ikke blev færdig til den beregnede tid, skyldtes ikke bare forskellige håndværkere og leverandører, men i lige så høj grad Willerups manglende evne til at kunne dirigere så svært et foretagende under så ubeskrivelige vanskelige kår.

Willerup havde bestemt regnet med, at kirken var færdig til oktober 1865 og havde derfor opsagt lejemålet i Store Kongensgade 21 til den tid. Men det gik altså ikke. Sidste møde i lokalet blev holdt den 8. oktober. Derefter fulgte nogle gudstjenester i Brødremenighedens kirkesal i Stormgade. I december måned holdtes møder og gudstjenester i krypt-lokalerne. Her fejredes julehøjtiden, og vågenatgudstjeneste blev holdt ved årsgænsen mellem 1865 og 66.

Kirkens indvielse fandt sted ved en højtidelighed den 7. januar 1866. Willerup foretog indvielsen og prædikede for en stopfyldt kirke. At det har været en festdag uden lige, er så ganske givet. Willerup giver smukt udtryk herfor i skrivelser til hovedstyrelsen i New York og til general-konsul Harald Døllner. Brevene er skrevet på samme dato og næsten enslydende, men mest udførlig og personligt er det til Døllner, som derfor skal anføres her:

»København, den 10. januar 1866.

Konsul H. Døllner!

Kære Herre og Broder i Kristus!

Hermed erkender jeg modtagelsen af Deres breve, af hvilke det sidste var dateret den 9. december.

Den 7. januar blev vor nye kirke indviet til den almægtige Guds tjeneste. Vi havde en sød og højtidelig dag, en dag, som aldrig vil glemmes. Exgubernør Wright, den amerikanske minister i Berlin, var nærværende og talte ved anledningen. Sammen med ham var Dr. Roler, Dr. Knox og nogle andre amerikanske familier, også den amerikanske minister her, Mr. Yeaman, og hans familie var nærværende.

Vi havde prædiken kl. 10 formiddag og kl. 6 aften. Kirken var overfyldt, og et større antal end inde i huset var udenfor og ønskede at komme ind. Indlagt sender jeg Dem et udklip af avisen og et indbydelseskort, benyttet den dag for at forebygge trængsel. Jeg sendte indbydelseskort til de fleste betydelige mænd i byen og til alle præsterne. Biskoppen (H. L. Martensen) indbød jeg personlig. Jeg bad ham, om jeg måtte have den ære at have hans nærværelse ved vor kirkes indvielse. Han svarede meget fornemt, at æren var på hans side, men at han ikke kunne have den ære. Han bifaldt ikke, at vi har bygget en sådan stor kirke beliggende just et sådant sted som dette.

Indlagt sender jeg nogle breve modtaget fra professor Hjort (svoger til generalkonsul Døllner, rektor ved Sorø Akademi) af hvilke De vil se sindelaget, og hvad der kan ventes af biskoppen her. Ingen af de lutherske præster var nærværende, ikke engang Frimodt (sognepræst ved Sct. Johannes kirke på Nørrebro). Jeg ved, at nogle af dem gerne ville have været med, men jeg formoder, at biskoppen var meget imod. Jeg indbød personligt Kongen (Chr. d. IX), Kronprinsen og Enkedronningen (Caroline Amalie), men de kunne ikke komme, sagde de, det var tydeligt, at det skyldtes biskoppen. Jeg fik brev fra Kongen gennem hans gehejmesekretær Trap, at han ikke kunne være tilstede ved indvielsen, men at han ville være glad ved til en tid efter indvielsen at have en personlig samtale med mig. Efter at jeg havde sendt kort og indbudt alle, jeg syntes passende, og givet kort til alle vore medlemmer, bekendtgjorde jeg i bladene, at adgangskort kunne fåes gratis til sådan dag og tid. Sjældent har jeg set sådan et syn af stimmel på gaden som den, der kom for at få kort. I løbet af en halv time var alle kortene væk, og i lang tid efter vedblev folk at komme og bede om adgangskort.

Til aftengudstjenesten havde vi ikke kort, og trængselen var endnu større, og den næste gang vi prædikede, var det ligesådan.

Vi har nu vort eget hus — hjem . . .

Glædens og taknemmelighedens tårer til al barmhjertigheds Fader flyder fra mine øjne, mens jeg skriver disse linjer. Må Gud velsigne Dem-

kære Broder, og må Han velsigne missionsstyrelsen og hele kirken for alt, hvad der er gjort for os . . .

Efter indvielsen har jeg haft meget travlt, og det har ikke været muligt at skrive til Dem før.

Angående kirkens finansforhold skal jeg skrive om få uger, når jeg får alle regningerne. På indvielsesdagen havde jeg den store fornøjelse at have ministrene Wright og Yeaman og alle de andre amerikanske familier hos os i vort hjem. De blev hele dagen hos os. Jeg tror, Mr. Wright var meget tilfreds og fornøjet. De vil uden tvivl høre fra ham.

Chr. Willerup.«

Til brug ved den højtidelige kirkeindvielse var trykt et særligt sangblad. Det indeholdt fire sange plus et slutningsvers. Alle sangene gør indtryk af at være hjemmelavede. Den første salme skal være en hymne til TREENIGHEDEN: Gud FADER, Gud SØN og Gud HELLIGÅND. Den indgik senere som nr. 2 i første hæfte af »Gjenklange fra Søndagskolen« (1866). Den næste sang tilskrives Willerup:

*Her et tempel, Gud til Ære
vi har bygget og fuldført . . .*

Der var to vers. Afdøde redaktør Jens Nyberg mente, at Willerup her havde fået hjælp af digteren, *Julius Chr. Gerson*, som superintendenten kendte. Nyberg hævdede også, at det vers, der var indgraveret i kirkeklokken, var forfattet af Gerson. Det lyder så:

*Til stilhed fra livets kvalm
kalder du, mit klare malm.
Oh, hvor mangen afskedstime
skal min dumpe tone kime?*

Det er muligt, Nyberg har ret, jeg ved det ikke. Og ingen andre har kunnet give dokumenterede oplysninger om forfatternavnene.

TRÆNGSLER OG MODGANG

Man kan godt spore i Willerups korrespondance med Amerika, at det ikke altid var *glædes-tårer*, der randt ned ad superintendentens kinder. Tit var det sorgens og trængslernes svære byrde, der kaldte gråden frem hos ham.

Samarbejdet med pastor *Peter K. Rye* blev ikke den hjælp og glæde,

som superintendenten havde ventet, tværtimod kom det ofte til misforståelser og sammenstød mellem de to mænd. Willerup havde regnet med, at netop P. K. Rye ville være ham nyttig til tjeneste. Han havde selv været til megen velsignelse for Rye's hjem og familie, og det var også Willerup, der havde gjort sit til, at Rye valgte at gå ind i præstegerningen, efter at han havde gennemgået en grundig uddannelse.

Willerup vidste, at Rye var en glimrende søndagsskolemand, og han glædede sig over Rye's arbejde både med lærerpersonalet og med børnene, og han var taknemmelig og glad, da søndagsskolen officielt blev stiftet den 8. juli 1866. Det var i forståelse med Rye, at Willerup ville udgive et blad for børnene i søndagsskolerne i Danmark og Norge. Det skulle hedde: »SØNDAGSSKOLEN« og udkomme med første nummer den 8. juli. Men som det gik med kirkebyggeriet, sådan gik det også med bladet, Willerup kunne ikke blive færdig til tiden. Men, hvad superintendenten ikke kunne nå, det klarede den unge præst selv, og på dagen den 8. juli forelå bladet »Søndagsskolen«, og det kom også den 15. juli med Rye som redaktør. Det tog Willerup meget unødigt op. Han skrev til bogtrykker Elwius, at det var en misforståelse fra pastor Rye's side. Willerup selv skulle redigere bladet, og den første udgivelsesdato skulle være den 22. juli.

Denne hændelse kunne naturligvis ikke undgå at vække opmærksomhed. Og forholdet mellem superintendenten og præsten blev herefter meget spændt. På årsdagen for Søndagsskolens stiftelse udsendte pastor Rye igen en tryksag. Denne gang et mindeblad med navnene på søndagsskolepersonalet, klasserne og alle eleverne (222 i alt). I denne — fornemme — publikation skriver forfatteren, at Willerup er superintendent for Skandinavien, men han selv er *superintendent* for Søndagsskolen.

Rye havde samlet en lille klike om sin egen person, her var bl.a. Axel W. Jacobsen, P. N. Petersen og flere andre med. Det førte til megen splid og fortræd både i menigheden og videre ud. Denne kedelige sag var nok en af årsagerne til, at Axel W. Jacobsen forlod kirken. Rye, der havde fået kendskab til kirkens byggeregnskab, beskyldte nu Willerup for dårlig regnskabsførelse, og sendte — sammen med en fra hans klike — en klageskrivelse til hovedstyrelsen i Amerika.

Det tog Willerup sig meget nær, og han blev dybt fortvivlet. Der blev nu foretaget en dygtgående undersøgelse af alle regnskaber, som havde til resultat, at alle beskyldninger mod Willerup blev kendt tilintetgjort

og magtesløse. Styrelsen i New York viste ubrudt tillid til superintenden-
ten og udtalte stor anerkendelse af hans arbejde og administration.

Rye vendte via Norge tilbage til Amerika, og Markus Nielsen blev an-
sat i København 1868 til 1870. Ham kunne Willerup samarbejde med
og stole trygt på i alle forhold.

At Markus Nielsen helt og fuldt i alle forhold trofast stod ved Wille-
rups side er ganske givet. Da han erfarede, hvorledes Rye med flere søg-
te at skabe mistillid til superintenden-
ten, talte han med menigheden i
Vejle om affattelse af en tillids-
erklæring til Willerup. Menighedsrådet
er helt på deres præsts side.

Da superintenden-
ten kom på besøg i Vejle — og holdt en række mø-
der — i forbindelse med den tjenstlige såkaldte »Kvartalskonference«, oplæste Markus Nielsen på menighedens vegne en erklæring, der lyder således:

»Til Bestyrelsen for Den Biskoppelige Metodistkirkes Mission!

Dyrebare fædre i Christus! Nåde og fred fra Gud Fader og den Herre,
Jesus Christus, vorde Eder hjertelig tilønsket!

På menighedens begæring og i dens navn, skal jeg tillade mig at udtale
den trang, som føles til at tolke den dyrebare Mission vor dybe taknem-
melighed for den store opofrende kærlighed, som den har bevist os ved
at sende os lærere, der ved Evangeliets lys har vejledet os ind på sandhe-
dens vej. Vi kan kun gøre så liden gengæld, men vi vil takke den nådige
Gud, og den elskelige Mission, idet vi beder, at Gud i nåde vil be-
lønne det hele kærlighedsværk.

Ved dette kvartalsmøde, der holdtes den 29. ds., blev vi på en særde-
les måde velsignet under prædiken, sakramentets nydelse og under kær-
lighedsmåltidet.

Vor elskelige og dyrebare pastor Willerup, til hvem vore hjerter er
knyttet, som Jonathans til Davids, blev af Gud velsignet til Ordets for-
kyndelse og den hellige forvaltning, at det var som en Nådens bølge gik
over vor forsamling. Vi er glade, når han kommer iblandt os og føler
savn, når han forlader os. Vi ønsker hjertelig snart at se ham igen. Vi
frembærer vor inderlige tak til den elskelige Mission, fordi den har sendt
os en sådan mand til at stå i spidsen for sagen, der med anstand og alvor,
såvel som med kærlighed, iver og nidkærhed hævder den stilling, han
beklæder. Vi samles om ham, som børn om en fader, og vi har altid set,
at hans glæde har været stor ved at se syndere blive omvendte, og de om-
vendte gå frem på helliggørelsens vej.

Måtte Gud velsigne ham, og måtte vi med ham og den dyrebare Mission, samt alle Guds børn for Christi skyld mødes i vor Faders hus i Himmelen. Amen!

Givet på menighedens vegne med agtelse og taknemmelighed.

Markus Nielsen.

Vejle, den 11. juni 1866.«

I København får Markus Nielsen *O. P. Petersen* til, sammen med ham at gennemgå kirkens byggeregnskab, hvorefter et brev sendes til sekretær (senere biskop) *W. M. Harris*. Heri hedder det bl.a.: »Der er intet fundet i regnskabet, som er imod superintendent *Willerup*. Alt er i orden . . . Godt at denne triste sag nu er færdig . . . forhåbentlig . . .« København den 6. marts 1869«.

Hovedledelsen i USA udpeger ved anden lejlighed pastor *Victor Witting*, Sverige, til sammen med Markus Nielsen kritisk at gennemgå regnskaberne. Også denne gang er resultatet helt og fuldt til gunst for *Willerup*.

Det tog selvsagt meget på *Willerups* mod og kræfter, at han blev mistænkeliggjort gennem *Rye's* og andres beskyldninger. Og selv om hovedstyrelsen stadig havde ubetinget tillid til superintendenten, følte han sig såret og krænket. Dertil kom, at han gennem en årrække havde misbrugt sig selv, for at kunne gøre fyldest i kirkens tjeneste.

Han havde arbejdet utrætteligt for de forskellige menigheder, som voksede frem — særlig i Norge — og samtidig med sine tjenesterejser holdt han møder og gudstjenester på hvert sted. Han kunne fortsætte uge efter uge, uden at unde sig en fridag. Det gik til nød, så længe det var ham selv en opmuntring og en glæde at besøge menighederne og sine tro medarbejdere de forskellige steder. Men da beskyldningerne for uorden i regnskab m.m. først begyndte at cirkulere, så brød han sammen.

Naturligvis var han klar over, at der kunne påpeges mangler og fejl med hensyn til det store kirkebyggeri. Vel havde han fået bygget flere kirker, både i Amerika og Norge, men det var små sager, sammenlignet med byggeriet i København. At der blev overskridelser i budgetterne, og uventede udgifter gjorde foretagendet både vanskeligere og dyrere . . . men det sker ofte i mangfoldige tilfælde af den art. Og *Willerup* indså bedre end andre, at mangt og meget havde han ikke magtet, således som det burde være sket. Men i alt dette var der jo ikke noget, der plettede hans karakter og embedsførelse.

Han blev jo også rensset for alle beskyldninger — men alligevel blev en brod tilbage, og den nagede og pinte ham tidligt og sent.

Han bad gentagne gange om fritagelse for tilsynet med Sverige og Norge, men først i 1868 fik Sverige sin egen superintendent ved V. Witting, og i 1869 overtog Ole Peter Petersen ledelsen af arbejdet i Norge. Men selv om Willerup nu kun havde ansvaret for Danmark, var det ham for byrdefuldt. Dertil kom, at han under et besøg i Norge var ude for en kæntringsulykke i oktober 1868, og selv om han blev reddet fra opholdet i de iskolde bølger, var han dog blevet så medtaget, at han blev stærkt forkølet, og det medvirkede yderligere til udmattelse (Brev til J. P. Larsson i Visby på Gottland 3. febr. 1869).

I flere breve klager han over træthed og udmattelse og beder om fritagelse for ansvar både med Norge og Danmark. I august måned 1869 overtager O. P. Petersen tilsynet med den norske mission. Det skete ved missionærmøde i Frederiksstad.

Lederskiftet her skete på en meget smuk og hensynsfuld måde. O. P. Petersen ville på ingen måde tage ledelsen af den lille konference, men bad Willerup lede sammenkomsterne, således som han havde gjort det de foregående år.

Først den sidste dag, den 17. august, overtog Petersen styret.

Nordmændene var meget glade for Willerup, og enstemmigt bad både prædikanter og menigheder ham om at fortsætte i Norge. Dybt rørt over vennernes hengivenhed takkede Willerup for godt samarbejde og forståelse. Men han fastholdt sit nej. Han kunne ikke mere.

Til sekretær Dr. John Price Durbin skrev han et meget følelsesladet brev:

»Efter at jeg havde arbejdet i Amerika, kaldte kirken mig til at gå til Skandinavien. I overensstemmelse med kaldet rejste jeg til Norge i foråret 1856, hvor jeg blev omkring ved to år. Efter at jeg havde organiseret menigheder i Frederikshald og Sarpsborg og andre steder, rejste jeg til København (omk. juli 1858), hvor jeg har boet siden. Det er nu ca. 13 år siden jeg forlod Amerika, mit adopterede hjem. Det var et stort offer for mig at forlade dette hjem, men da jeg troede, at jeg måske med Guds hjælp kunne være i stand til at gøre noget godt mod mine landsmænd i Skandinavien, og kirken kaldte mig, indvilligede jeg i at gå. Mine indberetninger til Dem fra tid til anden har fortalt Dem lidt om, hvad det har behaget Herren at virke ved Deres missionærer i Skandinavien; og det er mit håb, at Evigheden vil åbenbare endnu mere.

Det er dog ikke blot om arbejdet og fremgangen i missionen, jeg ønsker at tale om her, men også om mine prøvelser og skuffelser, særlig under de sidste fire år, hvor storm efter storm har mødt mig på min vej.

Jeg begyndte dette arbejde i Norge og i Danmark (og Sverige). Jeg har ammet missionerne i deres spæde barndom, og gennem 13 år har jeg stået i gabet for dem mod mange vanskeligheder og forfølgelser. Herom kan mange af medlemmerne vidne med mig. Jeg har arbejdet og slidt uden ophør og været besværet fra mange sider. »Udvortes strid og indvortes frygt«. Ofte har jeg følt, at jeg var en unyttig tjener, men jeg har også været mig bevidst, at jeg intet andet ønskede og intet andet mål havde i sigte, end at se vor Herre og Frelsers rige udbredt.

Da jeg begyndte arbejdet, havde min hustru og jeg et godt helbred, men nu, efter alle triste oplevelser, er min hustrus helbred nedbrudt . . . Og med hensyn til mig selv, da er jeg bange for, at hvis jeg ikke bliver løst fra mit ansvar, vil jeg falde helt sammen . . .

De, kære Doktor, kender årsagen til alt dette, som jeg ikke her kan forklare . . .

Jeg beder på det alvorligste om, at rådet i Amerika vil kalde mig tilbage . . . eller suspendere mig fra tjeneste . . . Eller, hvis det ikke kan ske, så må jeg finde et arbejde ved hvad som helst . . . og i fritiden virke som lokalprædikant . . .

Fortsætte, som stillingen er nu, kan jeg ikke. Mine skuldre er for svage til at bære disse tunge byrder . . .«

Metodistkirkens styrelse i Amerika udtalte sin dybeste anerkendelse og påskønnelse for Willerups arbejde, og han blev fritaget for tilsynsgeringen i Sverige juli 1868 og i Norge året efter . . . Med udgangen af 1872 fratrådte han som superintendent for Danmark.

Ved nytårstid 1873 tiltrådte pastor Karl Jensen Schou, som hans efterfølger.

WILLERUPS ANSÆTTELSE I 1870'ERNE

I Amerika havde man vanskeligt ved at forstå, at Christian Willerup kunne være så helt opslidt af tjenesten, som han fremstillede det i sine henvendelser til styrelsen. Men endelig først på året 1873 blev han afløst som superintendent for Danmark, og fik en ærefuld ansættelse i USA.

Han blev lærer ved »Garret Biblical Institute« i Evanston og samtidig forstander for den norsk-danske menighed i byen. Men det kneb for den stærkt svækkede mand at klare denne dobbelt-stilling. Han bad derfor om at få en almindelig menighedsforstander-gerning. Og den fik han uden vanskelighed. Hans gamle menighed i *Racine* ville med stor begejstring modtage deres tidligere præst, og i 1874 ankom han til byen.

Det var ligesom situationen begyndte at tegne sig lysere for Willerup, og han ønskede nu at bosætte sig på stedet. Han fik sin distriktsforstanders godkendelse til at rejse hjem til Danmark for at hente sin hustru. Hun havde været syg en lang periode og var derfor blevet i København.

Under Willerups ophold i sin fødeby deltog han i en møderække, hvor både biskop *R. C. Foster* og konsul Harald Døllner var nærværende (Miss. Tid. 1873, s. 7-8).

Willerups drog derefter tilbage til *Racine*. Både menighed og præst forventede nu nogle fremgangsrige år i et harmonisk samarbejde. Men kræfterne svigtede, og Willerup måtte endnu engang tænke på forandring (Miss. Tid. 1874, s. 40). Det blev dog heller ikke denne gang til pensionering, idet Norge indtrængende bad om at få deres meget afholdte præst tilbage i kirkens tjeneste. I 1876 overtog Willerup så menigheden i Frederikshald. Her blev han modtaget med begejstring og stor forventning. Det hedder i en beretning om arbejdet bl.a.:

»Kirken i Frederikshald er i reglen fuld, ja overfyldt med opmærksomme tilhørere, og pastor Willerup prædiker to gange hver søndag, samt også midt i ugen. Mere end 40 personer er optaget på prøve i menigheden siden i høst, og det tegner til at flere vil følge eksemplet. Formanerne arbejder også ufortrødent, idet de holder opbyggelsesmøder både om søndagene og i ugen« (Thorkildsen s. 192).

Det var ganske givet en stor opmuntring både for menighed og præst, at menigheden på ny fik fremgang og tilvækst.

Men Willerup spændte sig selv for hårdt for i tjenesten, og gang på gang måtte han indrømme, at han ikke ret meget længere kunne magte sit ansvarsfulde hverv.

Både til sorg for kirken og menigheden måtte han i 1878 bede om fritagelse for tjeneste. Og ved konferencen i Christiania i juli 1878, ledet af biskop Thomas Bowman, blev han pensioneret. To andre af hans gamle medarbejdere måtte også nedlægge arbejdet. »Ikke mindre end tre af konferencens medlemmer begærede at komme i udtjent forhold, nem-

lig: S. A. Steensen, Lars Dobloug og Chr. Willerup« (Thorkildsen s. 201).

Siden Willerup havde opgivet superintendent-posten, havde han tappert gjort flere forsøg på at fortsætte i tjeneste på mindre krævende pladser. Men nu kunne han ikke mere. Han var kun 63 år, men nu helt uarbejdsdygtig. Træt og syg, nedbrudt fysisk og psykisk vendte han og hans trofaste hustru hjem til deres fødeby, for der at tilbringe de år, som de endnu måtte have tilbage. For Willerups vedkommende blev det svære og trange kår. De sidste år havde sygdommen helt gjort ham til en næsten hjælpeløs krøbling. (The Salt s. 41).

Han døde 19. maj 1886.

I »Dansk Kristelig Talsmand« for den 1. juni 1886 skrev redaktøren, pastor J. J. Christensen flg. smukke minderune om superintendent Willerup:

»Den første præst i »Den Biskoppelige Methodistkirke« i Danmark, pastor Christian Edvard Balthør Willerup, døde i sit hjem i København tirsdag den 19. maj efter flere års tiltagende svagelighed og et længere sygeleje.

Pastor Willerup var først præst i Amerika, hvor han virkede blandt de norske og danske udvandrere og var en af de første, som begyndte den nu allerede store mission; han byggede flere kirker derovre, der endnu står som et minde om denne utrættelige Herrens tjener, og der er mange i Himlen, som priser Herren, fordi de ved hans ord blev bragt på sandhedens vej. Fra Amerika blev han, som superintendent for Skandinavien, af missionsselskabet sendt til Norge i 1856. I 1858 kom han til Danmark, hans fødeland. Han bosatte sig i København, hvor han i Store Kongensgade 21 lejede en sal, der blev indrettet til kapel. Her begyndte han sin prædikegerning i Danmark. Snart samlede han en talrig skare af tilhørere omkring sig. Hvem, der dengang hørte pastor Willerup, vil ikke let glemme de alvorlige og gribende prædikener i St. Kongensgade. Kun få formåede at fængsle sine tilhørere som pastor Willerup, da han var i sine velmagtsdage. Hans prædikener var overbevisende og kraftige på samme tid som de var interessante og livlige, og derfor havde han også, hvor han kom, en talrig tilhørerkreds. Det viste sig også snart, at salen i St. Kongensgade var for lille, hvorfor han alvorligt tænkte på at få rejst en kirke i Danmarks hovedstad, som kunne svare til, hvad han ventede og håbede. Ved hjælp af Missionsselskabet og vor missions ædle velgører, konsul Døllner i New York, blev den smukke kirke i Rigens-

gade indviet 7.1.1866. Hvad der end kan siges om kirken, dens størrelse o.s.v., så er det vor overbevisning, at pastor Willerup har bygget den med Guds og kirkens sags fremgang for øje, idet han mente, at den tid ikke var fjern, da Metodistkirken behøvede en stor kirke.

I forbindelse med det arbejde, som bygningen af kirken gav ham, og forøvrigt hans præstegering i København, rejste han til Sverige og Norge på missionsrejser, ligesom han også i Danmark åbnede missioner i Svendborg og Vejle, hvor han ansatte missionærer. Hertil kommer, at han oversatte og udgav flere bøger og en mængde traktater og småskrifter, (og udgav børnebladet »Søndagsskolen« fra 22. juli 1866), så vil man forstå, at han stadig var i virksomhed fra morgen til aften, ja stundom natten med.

I 1873 rejste han tilbage til Amerika, hvor han blev ansat som lærer ved præsteseminarieret i Evanston, og som præst ved den norsk-danske menighed der i byen.

Efter en tids forløb blev han ansat som præst for sin gamle menighed i Racine.

Da hans hustru (på grund af sygdom) var blevet i København, rejste han hjem for at vurdere forholdene. Fru Willerup var for svag til rejsen over Atlanten, så Willerup måtte opgive tjenesten i USA. Menigheden i Frederikshald, Norge, blev næste station. Men da Willerups helbred nu blev så svækket, at han ikke magtede at prædike, opgav han og tog til København, og blev pensioneret.

De sidste år havde ældet og svækket Willerup så meget, at han blev gammel før tiden. Han var nu både gammel og næsten hjælpeløs, men havde en trofast støtte i sin gudhengivne hustru, der i sorg og glæde har delt livets forskellige tilskikkelser med ham . . . Må Herren styrke fru Willerup, så hendes alderdom må blive velsignet.

J. J. Christensen.»

Ved Metodistkirkens årlige møde i København den 17. juni 1886, under ledelse af *biskop Cyrus Foss*, blev vedtaget en udtalelse i anledning af pastor Willerups død. Heri hedder det bl.a.

»I de femten år (1858 - 1873) Willerup virkede i Danmark, blev kirken bygget i København, og der blev påbegyndt missioner i Svendborg, Vejle, Hornsyld og Langeland. De sidste år af hans liv var prøvelsens år i flere retninger, thi ikke alene måtte han kæmpe mod sygdom og et nedbrudt helbred, men også omsorgen for det timelige udkomme var en trykkende byrde, så det langt fra var glædeligt at se den gamle, trætte og

svage Metodistpræst bekymre sig for det daglige brød.

Nu er hans strid endt, og det er med glæde, at vi kan sige, at det var i forvisning om, at han gik hjem til Gud, hans øjne lukkedes i dødens stund. Der var gået mange storme over denne gamle Herrens tjeners hoved, og fristelsernes bølgegang har vel også truet med at opluge ham, men nu har stormen lagt sig, og han er ankret op i den himmelske havn »Sorgenfri«. Må Herren styrke hans enke, som nu er tilbage, hun har trolig og med stille gudhengivenhed båret byrderne sammen med ham. Vort ønske er, at hun må få en sorgfri alderdom, så de sidste dage må blive de bedste.« J. J. Christensen og C. J. M. Thaarup.

Årsmødet vedtog tillige at sende en skrivelse til styrelsen i Amerika, med bøn om, at fru Willerup måtte få en så tilpas årlig understøttelse, at hun kunne henleve sine sidste dage uden næringsсорger. (Kr. Talsmand. 1886 s. 102).

FAMILIELIV HOS WILLERUPS

Den meget krævende og travle tilværelse, som Willerup førte gennem de mange år som superintendent, måtte nødvendigvis gå ud over familielivet i hjemmet.

Fru Willerup måtte i dage og uger, hvor hendes mand var på rejse, alene tage sig af børnene — og af besøgende. Og der var ikke så få personer, som søgte til det meget gæstfrie præstehjem. Det synes som om hun havde let ved at opnå positiv kontakt med andre, og hun fik med årene forbindelse med mange personer, som hun kom til at betyde meget for.

I hjemmet fødtes fire børn:

1. Evans Christian Willerup, født i New York 28. august 1847.
2. Evangeline, født 1852 i Cambridge. (Døde i København 7. oktober 1862).
3. Elias, f. i Frederikshald, Norge, juni 1857 (Døde den 28. september samme år).
4. Dina, (Hendes fødselsår og dag er ikke fundet). Hun var elev i fru Maren Olsens klasse i Søndagsskolen af 8. juli 1866. Der var 15 børn i denne klasse, og Willerups datter er opført som nr. 1.

Da fru Marie Willerup var medlem af Søndagsskolens bestyrelse, har

hun ganske naturlig haft et nært forhold både til lærerpersonalet og til flere af børnene.

At fru Willerup i mange henseender har været sin mand til stor hjælp er indlysende.

Willerup kunne umuligt *alene* klare den omfattende korrespondance uden hendes assistance. Det samme gælder også det tidskrævende oversættelsesarbejde og korrektur med mere, som i særdeleshed lagde beslag på megen tid i årene 1856 til 1866. Og da børnebladet »Søndagskolen« begyndte at udkomme i sommeren 1866, så var også der noget at varetage for fru Willerup.

Sønnen Evans boede i hjemmet i København det meste af tiden, indtil han blev gift i 1872. At han måske både i skoletiden og senere i læretiden i kortere eller længere perioder har opholdt sig andre steder end hos forældrene, kan ikke udelukkes. Men den meste tid har han boet hjemme.

Ægtefællerne Willerups har sikkert set hen til den tid, da Superintenden blev fritaget for tilsynet med Sverige og Norge, så der kunne blive mere tid tilovers for hjemmet og familien. Men her mødte de store skuffelser. For da Willerup omsider i 1869 kunne samle al sin tid og sine kræfter om arbejdet i sit fædreland, ja, så var forholdene blev ændret gennem besværligheder og sygdom, så det blev til trange dage og tunge kår . . . dog med lidt sol, hvor dagene var grå.

Således var især Søndagsskolen i stadig og sund vækst, og efterhånden som der blev åbnet prædikepladser på Vesterbro, Christianshavn og flere andre steder, øgedes besøget til gudstjenesterne i kirken i Rigsgade.

Og kredsene omkring Svendborg og Vejle voksede også støt, især blev Langeland, Brahetrolleborg, Hornsyld og Give lovende arbejdscentre.

Men alligevel kneb det for Willerup at holde modet oppe. Mistænkeliggørelsen, som P. K. Rye havde været ophavsmanden til, blev ved med at pine og nage den følsomme præst. Han måtte for enhver pris væk fra Danmark.

Opholdet i Amerika blev ikke, hvad han havde håbet. I Evanston kunne han ikke rigtig trives. Noget bedre gik det i Racine. Det hedder i »Missions Tidende« 1874 s. 49: »Racine betjenes af pastor Willerup, der har fået en god modtagelse af menigheden, som elsker ham højt . . . Der kommer mange til Gudstjenester og møder«.

Men som tidligere nævnt kunne fru Willerup på grund af sygdom ikke tage turen til USA.

Som en sidste udvej til at fortsætte endnu en tid i kirkens tjeneste for- søgtes en ansættelse i Frederikshald, Norge. Willerup holdt ud i to år (1876 - 1878), men så kunne kræfterne ikke række til mere, og ægtepar- ret flyttede tilbage til deres barndomsby.

Willerup var dybt deprimeret, og blev svækket mere og mere både psykisk og fysisk — så han blev fuldstændig uarbejdsdygtig. Men hans kærlige og trofaste hustru var ham en uvurderlig hjælp og opmuntring i de sidste meget tunge år.

Superintendent Karl Schou besøgte ofte hjemmet, og sandsynligvis er det gennem hans mellemkomst, at fru Willerup oversatte 13 kendte dan- ske salmer til engelsk til »Evangelisk Alliances Verdensmøde i Køben- havn« 1884. Pastor Schou havde ledelsen af et af møderne. I den speciel- le sangbog med 79 numre, fandtes mange både på dansk, tysk, engelsk og fransk. Fru Willerup havde oversat flg. lodige salmer fra dansk til engelsk:

1. Forfærdes ej du lille hob. (34)
2. Af højheden oprunden er . . . (35)
3. Almagts Gud velsignet vær (36)
4. O, kilde for det liv, som vi må hige efter (37)
5. I min afgrundsdybe smerte (38)
6. Dig vil jeg elske. Du min styrke (45)
7. Aldrig er jeg uden våde . . . (46)
8. Du, Herre Krist, min Frelser est (47)
9. Kærlighed fra Gud . . . (48)
10. Bliv hos os, når dagen hælder . . . (49)
11. Jeg lever og ved, hvor længe . . . (50)
12. O, Du min Immanuel . . . (51)
13. Amen, råber hver en tunge . . . (79)

Måske er det Marie Willerup, som til kirkeindvielsen i 1866 har digtet de to korte vers:

*Se vort tempel, Dig til ære
er nu bygget og fuldført;
Gud dit navn højlovet være,
at vort ønske Du har hørt.
Takkesang vi juble skal
nu til Dig fra egen hal!*

*Lyt da til vor glade stemme;
her er fred og hellig ro,
her er fryd, her er vi hjemme,
her er saligt godt at bo.
Byd Din stærke englemagt,
skærme templet ved sin vagt!*

Så vidt jeg kan dømme, havde Chr. Willerup ikke spor af poetisk evne.

Som nævnt døde Christian Willerup den 19. maj 1886.

Givetvis var det et hårdt slag for Marie Willerup nu at blive ene. Men på den anden side var det en lettelse, at hendes mand blev befriet for alle sine smerter og skrøbeligheder, og det var da også en lettelse for hende, at hun slap for det byrdefulde hverv at passe og pleje hendes hjælpeløse mand ved nat og ved dag.

Efter nogle måneders forløb livede hun da også op igen. Og hendes mange venner fra menigheden — og andre steder fra — samledes nu igen i det hjem, hvor gæstfrihed altid havde været praktiseret som en selvfølge.

Fru Marie Willerup levede 24 år som enke. At hun var afholdt i vide kredse, er der mange vidnesbyrd om. I menigheden i Rigensgade vedblev hun at have sit åndelige hjem lige til sin død.

Da hun i 1906 fyldte 80 år, holdt menighedens kvinder en fest for hende i kirken, og det var hende en stor glæde og opmuntring.

Menighedens præst, Anton Bast, skrev i »Kristelig Talsmand« s. 253 1908 følgende:

»Vort ældste medlem.

Sidst jeg besøgte fru Willerup i hendes hjem var på hendes 82 årsdag (22. maj). Fru Willerup er endnu ganske åndsfrisk, og har sin fulde førlighed, så hun kan færdes alene den forholdsvis lange vej fra hjemmet i Willemoesgade 64 til Markus kirken i Rigensgade 19 . . . Vi talte om »Mindernes Verden«, og i disse dage (50. årsjubilæet for Metodismens komme til Danmark) vandrer vor gamle søster mange vemodig-glade fjed ad de samme stier . . . Hun har kunnet deltage i alle jubilæumsfestlighederne, og i dag var hun en lykkelig gæst ved »Herrens Bord« i hendes gamle kirke, den bedste plet hun kender på jorden . . . Ved aftens-tide er der lys!« (Skrevet 2. 8. 1908).

Fru Willerup døde den 9. juni 1910. Hun blev begravet på Holmens kirkegård, hvor også hendes mand i sin tid blev jordet.

MINDEORD OM FRU LAURA MARIE WILLERUP

Enke efter den danske Metodistkirkes første superintendent Chr. Willerup, hensov i Herren i sit hjem Willemoesgade 64, København, den 9. juni i en alder af 84 år. Dette dødsbudskab blev modtaget med vemod og ærbødighed ved den nylig afholdte missionskonference i Vejle, og på

samme måde blev det modtaget her i menigheden, såvel som i fru Willerups ret talrige bekendtskabskredse, hvor hun var elsket og æret som få.

Det vil ikke være let at give en skildring af denne elskelige gamle Søsters liv, thi det var ikke blot langt, men bevæget.

I mange år fik hun lov at dele dagens byrde og hede med sin mand, hvem hun var en trofast og virkelig støtte i den velsignede, men ofte besværlige gerning, der var ham betroet. I de mange tunge år, da han tungsindig og med nedbrudt helbred kæmpede den lange kamp med den sidste fjende, døden, holdt hun ud, som kun få ville have gjort det. Hun lukkede sin affældige mands øjne, da hun endnu havde kræfter til en lang vandring. Hendes livsaften blev lang og stille — men vemodig skøn, og hun gik rolig døden i møde igennem den sidste sygdom med den trost, hvorom vi synger:

*Jeg skal se Ham og Ham kende,
når jeg frelst og salig for hans åsyn står;
jeg skal se Ham og Ham kende
på hans dyrebare vunder og hans sår!*

Hendes længsel efter at vandre bort og være hos Herren var dyb, og da døden kom, hilste hun den med glæde.

Under stor deltagelse blev hun begravet fra sin kirke (Jerusalemskirken), som hendes venner havde ladet pynte meget smukt, tirsdag den 14. juni.

Missionskonferencen havde sendt en deputation, bestående af undertegnede, til hendes begravelse, hvilke alle tre deltog i højtideligheden og ved førstnævnte lagde en krans fra de danske Metodistpræster på hendes bære.

Fru Willerup var en alvorlig kristen, en trofast Metodist og en fin, dannet kvinde. Det er med vemod, vi tænker på, at hendes plads i den stridende kirke nu står tom; men hjemme i den triumferende kirke blander hun sin røst til Lammets pris med dem, der gik gennem perleportene — toet i Lammets blod.

Velsignet være hendes minde!

C. Thaarup.

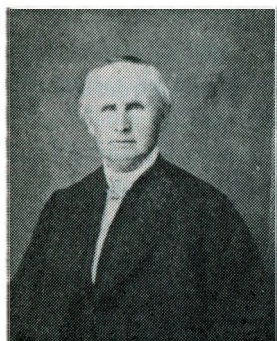
P. M. S. Jensen.

A. Bast.

(Juni 1910) Kbhvn. Kr. T. 1910 side 204.

NB: Trods ihærdig søgen har det ikke været muligt at finde nogen omtale af superintendent Chr. Willerups begravelse. Den må antageligvis være foregået i dybeste stilhed.

BURREL SMITH

Da Burrel Smith er den første danske mand, der går igang med systematisk at berede vejen for Metodismens komme til vort land, er det rimeligt, at vi her bringer en mere udførlig omtale af hans arbejde i Metodistkirken.

Burrel Smith var sønderjyde, født i Slesvig, Emmerlev sogn, Tønder amt den 2. juni 1826. Hans forældre var husmandsfolk, faderen hed Kristian Andresen Schmidt og moderen Laurette (født Boelsdatter). Sønnen fik i dåben navnet *Boy*, men i Amerika ændrede

han sit navn til *Burrel*, og det beholdt han hele livet igennem. Som ganske ung drev udlængslen ham over det store hav til Amerika, hvor han hurtigt kom til at føle sig hjemme. Han var kun en snes år, da han emigrerede. I verdensstaden NEW YORK kom han i forbindelse med Metodistkirken gennem pastor *Olof Gustaf Hedström* ved den skandinaviske sømandsmission »*Bethel-Ship-Mission*«. Han blev omvendt i 1847 og sluttede sig til menigheden. Lige fra begyndelsen tog han virksom del i menighedens opsøgende arbejde. Pastor Hedström antog ham som heltidshjælper i det stadigt voksende arbejde blandt skandinaviske sømænd. Her ved »*Bethel-Ship-Mission*« mødtes han og Willerup i 1847, og dette møde blev af afgørende betydning for Metodistkirken i Danmark, da tidens fylde var inde.

Den 19. november 1853 giftede Smith sig med en troende pige, Eva (født Stockholm 20.8.1819). Smiths daglige virke bestod i besøg på de talrige skibe fra skandinaviske lande. Han uddelte gratis traktater og Bibler — og solgte billige gudelige skrifter. Og så snakkede han med søfolkene. Til personlige samtaler havde han særlige gaver. Han forstod på en naturlig måde at få talen drejet ind på kristeligt område. Dernæst indbød han til sammenkomsterne på sømandsmissionens skib. Disse indbydelser resulterede i så stor tilstrømning til møder og samvær, at det tit kunne knibe med plads til alle.

Efter ti års tjeneste i »*Bethel-Ship-Mission*«, kom der bud efter ham fra det gamle land.

Willerup, der på dette tidspunkt var blevet superintendent for Metodismen i Norge, Sverige og Danmark, havde brug for mange hjælpere,

og han udvalgte med omhu de gode mænd, som han havde personlig kendskab til. Han glemte aldrig en mand, som han mente egnede sig til det slidsomme og krævende arbejde i en pionermission.

Metodistkirkens hovedbestyrelse i Amerika gav omsider efter for Willerups bønner om at få Burrel Smith til hjælper som banebryder i København.

Den 9. august 1857 forlod familien Smith Amerika for over Hamborg at tage til Danmark. Første mål var Slesvig, hvor Burrel Smiths mor, der nu var blevet enke, levede. B. Smith tog herfra til Norge, hvor han skulle træffe superintendenten for at få instrukser fra ham angående det forberedende arbejde i København.

Efter at Smith og hans familie havde fundet en lejlighed i København, skrev han til pastor Hedström et længere brev, dateret København den 29. oktober 1857. Det hedder heri bl.a.: »Møderne i Norge sammen med broder O. P. Petersen var meget glædesfyldte. Der var bygget en kirke i Sarpsborg. Den er virkelig pæn og minder noget om »Bethel-Ship-Kirken«. Den blev indviet sidste november. Broder Petersen er i sandhed en GUDS MAND. Menigheden består af ca. 150 medlemmer . . . Efter nogle dage her tog jeg til broder Willerup i Frederikshald. Han modtog mig som en broder og *fuldtro pastor i Metodistkirken*. Han er for tiden ved at bygge en kirke her i byen . . . Den sidste søndag jeg var her, prædikede Willerup om at være et frimodigt vidne for Herren. Han lagde så vist ikke fingrene imellem; som man siger på dansk . . . Gudstjenesten sluttede med vidnesbyrd . . .

Nu er jeg i Danmark, og skal virke som kolportør, for på denne måde at berede vejen inden Willerup kommer hertil . . . Folk her i Danmark har nu fuld frihed til at forlade Statskirken, med undtagelse af Kongen, han kan ikke gøre det . . .

Dørene her er vidtåbne! Bed for mig, og bed også venner ved »Bethel-Ship-Mission« om at bede for mig«.

Hvad var det så for skrifter, Burrel Smith skulle udbrede?

For det første var det nogle mindre traktater med et jævnt kristeligt budskab, som var til gratis uddeling, og så et lille udvalg af billige skrifter af ren opbyggelig art, og nogle om Metodismen.

Det må siges, at Smith var et uhyre flittigt og pligtopfyldende menneske, som troligt gik fra hus til hus og falbød den gode litteratur til billige penge. Men bogsælgeren havde dog aldrig mere travlt, end at han havde rigelig tid til at tale med alle virkelig interesserede mennesker. På

den måde kom han flere familier på nærmere hold. Og især var der én familie, som Smith kom til at betyde meget for, og det var familien Maren og Lars Olsen og deres datter Emilie i Studiestræde (siden Løngangsstræde). De blev da også de første i København, som tilsluttede sig menigheden, da den blev stiftet 11. januar 1859.

Hos Maren og Lars Olsen blev der holdt gudelige forsamlinger ledet af Smith. Siden kom andre hjem og familier til. Smith gjorde et ualmindeligt godt forarbejde, inden Metodistkirken som sådan offentlig trådte frem i august 1858.

Nu var Burrel Smith heller ikke bare en tilfældig bogsælger, som Willerup havde truffet, men han var en trænet arbejder i kirkens tjeneste, som i løbet af en halv snes år ved »Bethel-Ship-Mission« i Amerika hos pastor Hedström havde tjent sig op fra de laveste trin til de højeste grader, som en »lægmand« kunne nå gennem studievejledning fra en ordineret præst. Smith begyndte som FORMANER, det vil sige, en person, der efter prøvelse og anbefaling fra menigheden, udnævnes til at lede mindre møder og gå på husbesøg for at besøge syge og trængende, eller til søgende og vakte mennesker. Næste trin på skalaen er LOKALPRÆDIKANT. Det forudsætter, at formanertjenesten har været udført tilfredsstillende, og at personen har gennemgået et bestemt anvist pensum om Bibel og Metodisthistorie og lære, aflagt eksamen for menighedsråd og præst.

Efter anbefaling fra præst og menighed kan en lokalprædikant så gå videre og gennemføre et skriftligt kursus med aflæggelse af eksamen for præst og distriktsforstander (provst) to gange om året. Efter to års forløb kan han så, om alt er klart, blive ordineret til DIAKON. Ønsker han at gå endnu videre, kan han fortsætte studierne enten på et præsteseminarium eller privat under vejledning og hjælp fra en ordineret præst (ÆLDSTE).

Kan han så klare sine opgaver i løbet af to eller tre år, kan han blive ordineret til præst og optages som medlem af en konference. (En forsamling bestående af præsterne og en lægrepræsentant fra menighederne indenfor et bestemt kirkeligt område). Derefter er han anerkendt præst i Metodistkirken, og kan også blive anerkendt af staten, så hans kirkelige handlinger såsom dåb og vielser får retslig gyldighed.

Burrel Smith har altså ved flid og udholdenhed tjent sig op gennem disse grader og er blevet præst. Derfor er det, at han i brevet til sin læremester, pastor Hedström fremhæver, at superintendent Willerup i

Norge modtog ham »som en fuldtro pastor og broder i Metodistkirken«.

Om Smith var blevet ordineret til Ældste, før han kom til Danmark, ved jeg ikke; men han holdt dog møder og gudstjenester i private hjem — og ind imellem også gudstjenester med nadver.

Alligevel var han ikke betænkelig ved at virke som kolportør og missionær. Han var alle dage en ydmyg mand, der ikke nærrede store tanker om sig selv.

Skønt Smith ikke var noget særlig som taler, brugte superintendenten ham dog, både når han selv var hjemme, og når han var på rejse i Norge eller Sverige.

Samarbejdet mellem Willerup og Smith var altid harmonisk og broderligt.

Den voksende tilslutning til møder og gudstjenester efter den officielle begyndelse i Store Kongensgade den 8. august 1858, skyldtes ikke alene Willerups bekendte veltalenhed, men i lige så høj grad Burrel Smiths ihærdige personlige indsats. Superintendenten skriver da også i en indberetning fra januar 1859: »Broder Smith, vor kolportør, er utrættelig i sine bestræbelser for at sprede skrifter, besøge folk i hjemmene og få dem med til møderne«.

Deltagerne i møderne i Store Kongensgade var ikke alene fra København — også fra provinsen var der adskillige, der, når de besøgte hovedstaden, også benyttede anledningen til at stifte bekendtskab med metodistisk forkyndelse — og blev grebet af den. Det hændte for eksempel med en skipper *Peder Hansen* fra Vejle. Han havde en yacht, der hed »Marie Kirstine«, som gik i fragtfart mellem København og Vejle. Efter gentagne besøg i salen bad han i en samtale med Willerup, om at få en metodistprædikant til Vejle. Der var, efter hans mening netop nu meget hårdt brug for en sund, bibelsk, evangelisk forkyndelse.

Han havde tilhørt M. A. Sommers menighed, men den var nu opløst, og medlemmerne — og de var mange — var adspredte som får uden hyrde. Her tiltrængtes hjælp — og det omgående. Resultatet blev, at Burrel Smith blev udpeget til denne særlige opgave, og en sommerdag gik han med skipperen ombord i paketbådet »Marie Kirstine«, og sammen nåede de Vejle lørdag den 9. juni 1860. Allerede søndag den 10. samme måned, ledede Smith en gudelig forsamling for Peder Hansens venner blandt »Sommerianerne«, som de populært blev benævnt.

Denne mærkværdige og meget ubestemmelige bevægelse havde en

mærkelig historie. *Mogens Abraham Sommer* virkede i nogle år som underlærer ved Frederiksskolen i Haderslev.

M. A. Sommer (1829 - 1901) havde særlige gaver til at undervise børn. Men han forstod også at tale med elevernes forældre i hjemmene — og dertil kom, at han var en eminent dygtig taler, der som få kunne henrive en forsamling. Han havde en ubændig lyst til at prædike, og samlede næsten altid en stor tilhørerskare. Han forsøgte at blive leder for en »INDRE Missions-Forening« i Sønderjylland; men både biskoppen i Slesvig og flere af præsterne var betænkelige ved et sådant foretagende og frarådede stærkt. Det bevirkede, at Sommer ikke kunne opnå den borgerlige og kirkelige anerkendelse, som han stiledede imod, og så slog han bak. Han havde lovet at ville arbejde loyalt for kirken, men nu vendte han sig imod den med hele sin ungdommelige ildhu. Han angreb Folkekirken og dens tusinder af »Levebrødspræster«, og alt andet fordærveligt i en religiøs institution af *statslig nåde*.

Den officielle kirke blev nu den »store Skøge«, og alle præster var »Baalprofeter«. Sit angrebsmateriale på kirke og gejstlighed hentede han i *Søren Kierkegaards* skrifter — og i særdeleshed fra »Øjeblikket« nr. 1 - 9. Tidligt og sent, offentligt og privat, drev han sin kamp mod »Kirkefordærvelsen«.

Da sognepræst G. A. Lammers i Skien i Norge — efter indflydelse fra Kierkegaard, trådte ud af kirken og stiftede: »*De christelige-apostolske Menigheder*«, og lod sin menighedsorden trykke i 1856, fik Sommer omgående fat på den og lod den optrykke i Haderslev. Han sagde skolen farvel og helligede sig nu udelukkende en fri-missionærs tilværelse.

Både i Haderslev, Kolding, Vejle og mange andre steder flokkedes store skarer om hans flammende forkyndelse. Og hans angreb på kirke og præsteskab nåede umånelige højder og bevirkede udtrædelser af kirken i stort tal.

Sommer gik over til Lammers bevægelse og blev (1858) ordineret til præst og forstander for »De frie christelige-apostolske menigheder i Danmark«. De kredse, der samlede sig om Sommer, blev nu organiseret i syv menigheder, der skulle leve og virke efter det mønster »Ypperstepræsten« i Skien havde tegnet.

I Vejle dannedes en af de største — måske den største — af Sommers menigheder, og nok også en af de bedste. Sommer flyttede dertil, og ud fra Vejle, som en slags »modermenighed« bredtes hans virke mod syd og nord, øst og vest.

Sommer var en »Urovækker« af særlig beskaffenhed, en udpræget ENER, der ikke kunne underordne sig nogen slags myndighed, og snart blev han uvenner med pastor Lammers og sammen med sine menigheder udstødt af det lammerske fællesskab. Men da der nu også blev uro og oprør i forskellige af Sommers menigheder, opløste han dem alle som en, og frasagde sig alt ansvar for sine tilhængeres åndelige skæbne.

Således stod nu — måske ca. 200 personer — i Vejle og omegn — uden nogen egentlig ledelse og vejledning. Derfor var det, at skipper Peder Hansen mente, at Metodismen måske kunne blive en hjælp og rening for de mange åndeligt hjemløse på hans hjemegn.

I denne henseende gik skipperen ikke forkert i byen.

Både Baptistsamfundet og Metodistkirken blev til virkelig og varig hjælp for mange forhenværende »Sommerianere«.

Hvor store tal, det drejer sig om, kan ikke bestemt siges. Men for Baptisternes vedkommende kan blot nævnes: Klejnsmed *Diderik Hysing Jochumsen* (tidligere Menighedsældste), hans søn *C. Elving* og hans svigersøn *Peter Grarup*. Efterkommere er den dag i dag gode baptister.

For Metodistkirkens vedkommende kan bl.a. nævnes:

Skipper Peder Hansen og hustru, kædeskærer Christen Jochumsen og hustru og deres søn, Jens Joachim Christensen, skibstømrer Niels Henriksen og hustru, fabrikant C. G. Gottlieb Müller og hustru, skrædder Dittmann og hustru, og flere andre.

Netop under de vanskelige og noget forvirrede religiøse forhold kunne — og blev — Burrel Smith af enestående betydning. Han gav folket god, sund og reel kristelig vejledning gennem sine møder og samtaler og sine skrifter.

Friskolelærer *N. P. Lang*, som i nogen tid havde været medarbejder hos Sommer, tilbød nu Burrel Smith, at han kunne holde møder i hans skole i P. Henriksensgade (nuv. Staldgaardsgade). Det tilbud var Smith og de nye venner glade for. Til at begynde med tog Lang del i møderne og tilbød endogså et samarbejde med Metodisterne. Efter sammenbrudet hos Sommer havde lærer Lang forsøgt sig med en slags »Fri Mission«, men det gik ikke rigtigt.

Superintendent Willerup kom første gang til Vejle og talte i *Klubsalen* på Torvegade, søndag den 30. september. Der var mange folk til møderne, og Willerup så meget optimistisk på fremtiden for arbejdet i Vejle m.v.

Virksomheden i Vejle gik støt og sundt fremad, og knapt et år efter, at

arbejdet var begyndt, kunne en menighed dannes. Det skete søndag den 12. maj 1861. Willerup kom til byen nogle dage før, og holdt Kristi Himmelfartsdag (9. maj) et møde for fuldt hus i en lejet sal i Flegborg. Det blev til en hel serie møder og gudstjenester, som kulminerede i menighedsstiftelse om søndagen. Af den første snes medlemmer var mindst de 13 tidligere »Sommerianere«.

Foruden at virke ved møder og kolportage i selve Vejle by, søgte Smith naturligvis også ud i landdistrikterne til alle sider, og med særdeles gunstigt resultat.

I 1861 havde han fået en ny og betydelig bog, som blev et stort plus til den lille samling skrifter, han forhandlede. Det var den tidligere nævnte bog af sognepræst A. Listov: »*Brødrene Wesley og Methodismen*«. Den kom i flere oplag og medvirkede til en mere sympatisk indstilling overfor Metodismen.

Med sine skrifter kom Smith også til landsbyen *Hornsyld*. Herfra kom en mand en dag ind til Smith og indbød ham til at komme og holde møde i sit hjem. Mandens navn var *Niels Simonsen*. Han og hans gode hustru blev en stor vinding for den unge bevægelse. Møderne i Simonsens rummelige stuer fik snart så stor tilslutning, at hjemmet ikke kunne rumme de mange mennesker.

I oktober 1864 blev gårdejer Niels Simonsen og hustru og træskomand Anton Beuchart og hustru, sammen med flere andre optaget i menigheden i Vejle.

I Hornsyld og omegn kom flere og flere og sluttede sig til Metodisterne, så der efterhånden kom ønske frem om at få et missionshus på stedet og blive organiseret til en selvstændig menighed. Af de steder, hvorfra folk søgte til møderne i Hornsyld, kan nævnes: Nebsager, Barrit og Løgballe, og endnu flere.

Også Vejle-Vesteregns blev en god arbejdsmark for den nidkære kolportør.

I november 1864 byttede Smith og Markus Nielsen gårde, idet Smith flyttede til Svendborg, og Nielsen kom til Vejle.

Markus Nielsens første annoncerede møde i Vejle Amts Avis var den 15. dabr. 1864. Den fortæller, at han holder EVANGELISK FOREDRAG kl. 7,30 i Flegborg.

Også Nielsen udførte et betydningsfuldt arbejde i Vejlekredsen, og menigheden udvidede stadig sit virkeområde og fortsætter sin sunde vækst.

I 1868 flyttede Markus Nielsen til København, og Burrel Smith kom tilbage til Vejlekredsen til gensidig glæde for menighed og forstander.

Den tidligere omtalte Niels Simonsen gik med liv og sjæl op i Metodisternes arbejde, og tilbød byggegrund, hvorpå der rejstes et smukt og rummeligt kapel med kirkesal og præstebolig. Den 21. april 1871 blev kapellet indviet ved en stor højtidelighed ledet af superintendent Willerup.

Gårdejer Simonsen havde fået smag på Amerika efter alt det rosende, som prædikanterne Smith og Markus Nielsen havde fortalt om det store forjættede land med de rige muligheder. Han fik solgt sin gård og overlod frit og kvit det nye Guds-hus og grund til menigheden.

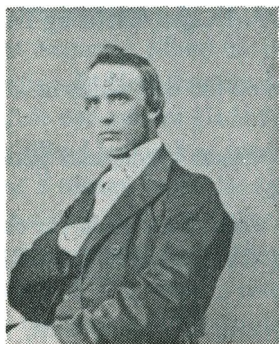
Året efter rejste også familien Burrel Smith til Amerika. Willerup havde søgt fritagelse for sit hverv som superintendent og fratrådte omkring nytår 1872/73.

Da Smith kom til New York, blev han påny ansat som pastor Hedströms medarbejder. Senere kom han til at betjene menigheden i Milwaukee, og han sluttede sin lange og tro tjeneste i Perth Amboy i 1898.

Fra alle sider fik han det bedste vidnesbyrd for sin gode og tro tjeneste. På et fotografi af medlemmerne af den norsk-danske konference fra 1901 ses han sammen med præsterne Olsen-Treider, C. F. Eltzholtz og M. Olsen Bloch.

Burrel Smith døde i 1902.

MARKUS NIELSEN

Markus Nielsen blev født i Skien den 16. november 1828.

Efter skolegang og konfirmation kom Markus i handelslære.

Han bosatte sig i Porsgrund, hvor han fik oparbejdet en indbringende trælasthandel og en god købmandsforretning.

Den 18. april 1855 giftede han sig med *Inger Hansigne Ingebretsen*. Deres førstefødte barn kom til verden den 1. november samme år. Det blev døbt i byens sognekirke 25.4.1856.

Nogen tid efter kom ægteparret i forbindelse med Metodisterne, hvor de begge blev vakt og omvendt til levende kristentro. De indbød prædikanter til at komme og holde møde i deres hjem, og blandt de forskellige forkyndere var også superintendent Chr. Willerup. Denne mand syntes Markus Nielsen særlig godt om, og jo stærkere forbindelse de fik til Metodistkirken, desto større blev deres ønske om at slutte sig til kirken.

Da de fik deres barn nr. to, ville de meget gerne, at det skulle døbes i Metodistkirken. Det talte de med Willerup om. Men da der ikke var nogen menighed i Porsgrund, foreslog Markus Nielsen og hans kone, at der blev dannet en sådan, og det kunne måske lade sig gøre i deres hjem. Willerup lovede at komme og fejre pinse hos vennerne, og holde møder begge helligdagene. Den 22. og 23. maj 1858 blev for hjem og menighed af historisk betydning.

Kort tid efter flyttede superintendente til København, men forbindelsen mellem de to familier blev holdt godt vedlige. Mellem Chr. Willerup og Markus Nielsen blev det til livsvarigt venskab.

Markus Nielsen gik op i arbejdet for Guds rige med liv og sjæl. Han var ivrig for at agitere for gudelige småskrifter, han var god til personlige samtaler og havde også ordet i sin magt, så han meget snart fik mere end rigeligt at bestille.

Willerup og pastor O. P. Petersen opfordrede købmanden til at afhænde sin forretning og gå ind i Metodistkirken som heltidsarbejder. Det råd lyttede han til — og fulgte.

Snart fik Willerup brug for endnu en hjælper i Danmark. Vinteren 1859/60 virkede den nye medarbejder væsentlig i København, og han og Burrel Smith delte arbejdet imellem sig, når superintendente var på rejse i Norge og Sverige.

Til nogle metodistmøder i Store Kongensgade havde blandt mange andre en håndværker fra Svendborg indfundet sig. Det var en smed ved navn *Poul Ludvigsen*, som boede i Kogtved udenfor Svendborg. Han fortalte, at han var udtrådt af Statskirken og havde oprettet en lille frime-nighed og indrettet en kirkesal på sin ejendom. Han syntes godt om Metodistkirkens forkyndelse og dens mødeform, og talte med Willerup om at få en prædikant til Svendborg, for at optage samarbejde med ham — eventuelt. Superintendente sendte Markus Nielsen dertil for at sondere terrænet og forholdene. I en indberetning dateret 8. maj 1860 skriver Willerup: »Broder Nielsen, som har været hos mig denne vinter, arbejder nu i en lille by, SVENDBORG«.

Sydfyn blev således det første sted i provinsen, hvor Metodismen nåede hen.

De kirkelige og religiøse forhold på Sydfyn var efter den tids opfattelse særdeles gunstige. De »gudelige Forsamlinger« havde virket i Svendborg og omegn gennem en længere årrække, og de sidste 30 år havde især missionær *Johan Nielsen fra Skaarupøre* været en utrættelig arbejder og leder. Både på Fyn, Taasinge og Langeland havde der været betydeligt åndeligt røre og vækkelse, så jordbunden var godt beredt.

Som sædvanlig gik Markus Nielsen frem med sin bogtaske fra hus til hus i by og omegn. Samtaler og opbyggelige møder og sammenkomster holdt han i hjem, hvor mulighed var til stede. Således kom han i *Tved* til gudelige Forsamling den 2. juni 1860. Efter mødet fulgtes han med jomfru *Maren Lindahl*. De kom i alvorlig samtale, og da de nåede Maren Lindahls hjem, bød hun Markus Nielsen indenfor, så de kunne fortsætte en mere omfattende forklaring om Metodismens liv og lære.

Ved menighedens stiftelse i Svendborg den 10. maj 1862 var hun en af de første, der blev optaget som medlem.

Der var truffet aftale med smed Ludvigsen, at Markus Nielsen skulle tale i hans lille kirke begge pinsedagene (27. og 28. maj 1860). Missionæren glædede sig meget til denne anledning og håbede nok så småt på, at denne pinse skulle komme til at ligne den forunderlige pinsefest i Porsgrund to år tidligere. Men det gik stik modsat.

Den annoncerede prædikant talte godt nok begge pinsedagene, og tilhørerne var også mange og opmærksomme. Men lederen Poul Ludvigsen var meget kritisk og utilfreds. Efter møderne diskuterede han og Nielsen indgående Metodismens lære, og især synet på HELLIGGØRELSEN. Den og meget andet kunne smeden ikke godkende, og det kom til brud med gæsteprædikanten.

Det var nu ikke så mærkeligt. Smeden var umulig at samarbejde med. Han havde en tid ledet sin private menighed uden tilknytning til andre kirkelige retninger. Men da det ikke gik så godt, som stifteren havde tænkt sig, forsøgte han et samarbejde med pastor *Niels Pedersen Grunnet's* »Evangelisk lutherske Fri-Kirke i Danmark« (stiftet i København 4. november 1855). N. P. Grunnet havde været i Svendborg og talt i Ludvigsens kirke, og smeden var blevet antaget som prædikant hos pastor Grunnet. Men det fik snart slut. Så var det altså, at manden fra Kogtved henvendte sig til superintendent Willerup. Naturligvis fortalte

smeden intet om sine tidligere samarbejdsforsøg med andre, så hverken Willerup eller Markus Nielsen anede uråd, før det var for sent.

Men det tog Markus Nielsen ikke så tungt på. Han havde allerede fået indgang i flere hjem, og da Willerup fik optrykt en fortræffelig fremstilling af sognepræst *Listov* i Næstved, om »*Brødrene Wesley og Methodismen*«, så anskaffede Markus Nielsen sig bogen og solgte mange eksemplarer i by og på land, og det medvirkede stærkt til, at Metodismen kom til at stå i bedre lys, end smedens omtale af bevægelsen.

Allerede i august går arbejdet så godt, at Markus Nielsen lejer en sal i det nyopførte og fornemme etablissement »San Francisco«, Bagergade. Senere blev møderne henlagt til »Anne Hvides Gaard« (nu museum) i Fruerstræde. Tilslutningen blev så god, at Markus Nielsen ikke behøvede at annoncere hver uge. Men for at ingen skal være i tvivl om, hvornår der holdtes møder og gudstjenester, indrykkede Markus Nielsen en annonce i dagspressen, hvori det hedder: »Der afholdes møder hver søndag kl. 10 og kl. 5, uanset om de er averteret i bladene eller ej«.

Superintendent Willerup kunne glæde sig over stor tilslutning til møderne, da han besøgte Svendborg. Og han fik snart flere glædelige efterretninger om virksomheden på Sydfyn.

Blandt mødedeltagerne i Svendborg var også en ung mand, der gik på styrmandsskole. Hans navn var *Carl Frederik Eltzholtz*. Han blev dybt grebet af Markus Niensens evangeliske budskab, og fik udvirket, at prædikanten lovede at komme og holde forsamling i hans hjem. Den unge mands forældre var: Slotsgartner *Johan Christoffer Eltzholtz* (1800 - 1883) og hans hustru *Tobia Marie Lange* (1812 - 1886), Brahetrolleborg. Fru Eltzholtz tog til Svendborg, og aftalen med Markus Nielsen blev, at han skulle komme og besøge dem en bestemt dato, og så ville familien indbyde til møde i deres hjem om aftenen. Inden lang tid var gået, var flere af familiens medlemmer blevet omvendt, og Brahetrolleborg blev fast mødeplads gennem en årrække.

Familien Eltzholtz kom til at betyde meget for Metodismen både på selve egnen, ja for hele landet — og endnu videre ud.

Et af ægteparrets ti børn blev lægemissionær i Indien (Josephine Charlotte Dorthea Christine), sønnen *Carl Frederik* (1840 - 1929) blev præst i Metodistkirken i Amerika. I en halv snes år virkede han herhjemme i Danmark (1876 - 1887). Han blev her og i USA kendt som en stor prædikant, en vældig afholdsagitator, god redaktør og forfatter.

Den af børneflokkene, som kom til at betyde mest for den danske Me-

todistkirke, var dog *Alberta Theodora* (1846 - 1934). Hun blev den første danske forfatter af åndelige sange og salmer indenfor Metodistkirken. Se bogen om *Alberta Eltzholtz*: »Der bor en længsel«. København 1978.

Dog ikke alene familien Eltzholtz kom til at betyde meget, men også andre, som kom i forbindelse med virksomheden i Brahetrolleborg. Her kan nævnes en bondekarl ved navn *Hans Hansen*. Han blev omvendt i vinteren 1867/68 og blev optaget i menigheden den 1. november 1868. En del år senere blev han præst i kirken — og afholdsagitator. Han kom til at øve en stor indsats forskellige steder i landet, men herom skal fortælles andet sted.

På *Langeland*, hvor arbejdet blev påbegyndt 1870, blev en ung Mor og hendes søn tilsluttet Metodistkirken. Drengen hed *Lars Christian*. Han kom til at studere til præst, og blev en af kirkens betydeligste mænd, kendt under navnet: *L. C. Larsen*.

I to år (1865 - 66) havde M. Nielsen sit virkefelt i *Vejlekedsen*. Her blev en ung mand ved navn *Jens Nielsen* vundet for Gud og kirken. Og så han blev siden en god præst.

I 1866 kom Markus Nielsen tilbage til Svendborgkredsen. De mange venner tog med stor glæde mod deres tidligere prædikant og leder.

Stedkendt og velkendt som han nu var, tog han straks fat med energi — og i tro. Arbejdet gik frem både i Svendborg og omegn. I Brahetrolleborg var gartnerhjemmet blevet for trangt til at kunne rumme de mange mennesker, som kom til møderne. En bygning, der tidligere havde hørt til det såkaldte »Rewentlowske Seminarium«, blev købt og indrettet til kirkesal og prædikantbolig. Indvielseshøjtidene fandt sted den 18. august 1867.

Både i *Faaborg*, og en række landsbyer, blev der af og til holdt forsamlinger. Også på øen *Taastrup* forsøgte Markus Nielsen at pløje nyland. Det gav ikke de store resultater, men ingen steder var arbejdet helt forgæves.

Markus Nielsen kom ofte ud for modstand fra Folkekirkens præster. Men i avisfejder slog han bravt fra sig, så det blev sjældent til længere diskussioner. Blev Metodistkirken kaldt for en »sekt« så kvitterede han med, at betegne »Grundtvigianismen« som en SEKT.

Der oprettedes *Søndagsskoler* på hvert sted, hvor der blev holdt regelmæssige møder. Og det viste sig omgående, at netop arbejdet blandt børn var et godt aktiv for de unge metodistmenigheder, der herigennem fik tættere forbindelse med hjemmene.

I maj måned 1868 vendte pastor P. K. Rye ved Jerusalemskirken i København tilbage til Amerika. Markus Nielsen blev udpeget som hans efterfølger. Opholdet i hovedstaden varede dog kun et par år. Han følte sig bedst tilpas i mindre byer og på landet.

Markus Nielsen vendte i 1870 tilbage til Sydfyn, og det var til gensidig glæde for præst og menighed.

I Nielsens virkeår i Svendborgkredsen bliver arbejdsfeltet udvidet år for år.

Langeland blev en god arbejdsmark for Metodismen. Mange pladser på øen blev regelmæssigt besøgt, men især var der vækst og fremgang i landsbyen *SKEBJERG*.

Hans Hansen fra Brahetrolleborgegnen var nu blevet sømandsmissionær i København. Han fik en indbydelse til at komme til Langeland og holde møder. Han tog imod den, og fik også Markus Nielsen til øen. H. Hansen blev en aften efter et møde indbudt til at gæste et yngre ægtepar *Hans Rasmussen Bruun* og hustru *Rasmine Laurine*. De havde nogle år haft Lohals gæstgiveri, men det havde de kort forinden solgt. Bruun købte så sit barndomshjem (en ret stor bondegård), og her var det, Hans Hansen var gæst.

Ægtefællerne blev grebet af prædikanternes enkle og klare forkyndelse om frelsen af nåde alene ved tro på Jesus Kristus. De blev glade for fællesskabet med Metodisterne og åbnede nu beredvilligt deres hjem for møder og sammenkomster. Folk på egnen og længere borte fra søgte til disse forsamlinger, så stuerne blev snart for trange.

Så opstod den tanke, at der burde bygges et missionshus, eller kapel, som det kaldtes i de dage. Det økonomiske spørgsmål løste Bruun på den måde, at han skænkede Metodistsamfundet en byggegrund, og lod for egne midler opføre et smukt Guds-Hus, hvor der var en dejlig rummelig kirkesal, et værelse til prædikanten, og en skolestue. Ovenpå blev indrettet en passende lejlighed til givne med den klausul, at de skulle bo der, så længe de ønskede det, uden at betale leje.

Kapellet i *Skebjerg* på Langeland blev indviet ved en stor højtidelighed søndag den 2. maj 1875. Ved samme anledning blev den unge forsamling udskilt fra Svendborg som en selvstændig menighed.

I forbindelse med indvielsen holdtes prædikantmøder, og om aftenen holdtes møder forskellige steder på øen — og overalt var der store forsamlinger.

I søndagsskolen var der 40 elever, og det blev besluttet, at der skulle

begyndes en fri-skole (dagskole). H. R. Bruun rejste til København og gennemgik et kursus, så han kunne lede skolen og selv undervise børnene.

Markus Nielsen, der var en uhyre flittig mand, udvidede stadig sit virkeområde, så det omfattede både Svendborg og Faaborg, Brahetrolleborg og øerne Langeland, Taasinge og Thurø.

Det rygtedes viden om, at Metodisterne havde noget virkeligt godt at bringe, og fra mange steder kom der bud efter en prædikant. En dag kom der også anmodning fra *Odense*. Markus Nielsen tog omgående dertil, og inden længe fik han stillet et rummeligt lokale til rådighed på militærskolen. Også her samledes mange folk, og snart blev der stiftet menighed.

Efter 15 års opslidende tro tjeneste i den danske Metodistkirke rejste Markus Nielsen med familie til Amerika omkring december 1875.

Endnu en årrække virkede han indenfor den norsk-danske konference på forskellige steder. Hans ældste søn *Martinus* blev også præst i Metokirken og virkede tro ligesom sin gode far.

Markus Nielsen døde den 12. marts 1900.

Som eksempel på den agtelse og det venskab, der livsvarigt bestod mellem superintendent Willerup og pastor Markus Nielsen, skal her anføres, at da modviljen mod superintendenten sættes igang af pastor P. K. Rye og hans venner P. N. Petersen og dennes hustru, så vender Chr. Willerup sig til Markus Nielsen og betror sig til ham om hele den skandaløse forfølgelse, som han lider under. Især en beskyldning for uredelighed, som de to Petersen og Rye sender til hovedledelsen i USA.

Efter moden overvejelse forflyttes P. K. Rye til Arendal i Norge i maj 1868, og Markus Nielsen bliver hans efterfølger i København. Dette vækker forbitrelse hos N. Petersen, som beklager sig til ledelsen i Amerika.

Styrelsen udpeger da superintendent Victor Witting, Sverige, og Markus Nielsen, København, til sammen at gennemgå hele det materiale, der er blevet inddraget i sagen. De to udpegede mænd er begge kendte i Amerika, og kendt for deres loyalitet og pålidelighed.

Efter at de nøje har gennemgået alt, hvad der kan være tale om af betydning for sagen, sender de en skrivelse til ledelsen, hvori de erklærer, at der ikke er fundet nogen som helst uregelmæssighed, men at alt er i den bedste orden og vidner kun om Willerups flid og uangribelige redelighed.

Skrivelsen er dateret 12. oktober 1868.

Allerede tidligere har Markus Nielsen skrevet til USA for at støtte Willerup. Under kvartalskonferencen i Vejle 31.7.1866, fremsætter menigheden en erklæring, som på dens begæring oversættes og sendes til Amerika.

Efter en kortere indledning hedder det:

»Ved kvartalsmødet her den 29. juli 1866 blev vi på en særdeles måde velsignet under prædiken, under sakramentets nydelse og under kærlighedsmåltidet.

Vor elskelige og dyrebare pastor Willerup, til hvem vort hjerte er knyttet, som Jonathans til Davids, blev af Gud velsignet til ORDETS forkyndelse og den hele forvaltning, at det var som en nådens bølge gik over vor forsamling. Vi er glade, når han kommer iblandt os, og føler savn, når han forlader os, og ønsker hjerteligt snart at se ham igen.

Vi frembærer vor inderlige tak til den elskelige Mission, fordi den har sendt os en sådan mand til at stå i spidsen for sagen, der med anstand og alvor, såvel som kærlighed, iver og nidkærhed hævder den stilling han beklæder. Vi samles om ham, som børn om deres Fader, og vi har altid fundet, at hans glæde har været stor ved at se syndere blive omvendte, og de omvendte gå fremad på helliggørelsens vej.

Måtte Gud velsigne ham, og måtte vi med ham og den dyrebare Mission, samt alle Guds børn, for Kristi skyld mødes i vor Faders Hus i Himmelen!

På menighedens vegne tegner med agtelse og taknemmelighed

Markus Nielsen.«

NB: Afskrevet i Willerups Copibog (25. november 1864 til 14. januar 1867) side 386.

JOHAN P. LARSSON

Johan P. Larsson blev født i Lofthammar, Sverige, den 28. oktober 1825. Femogtyve år senere møder vi ham i Amerika, hvor han ligesom så mange andre fra Skandinavien kom i forbindelse med Metodistkirkens sømandsmission. I året 1851 blev han omvendt i »Bethel-Ship-Mission«. Han blev medlem af menigheden og kom ikke til at gå ledig ret længe, før han af sin åndelige fader, O. G. Hedström, blev sat i arbejde med at sprede kristelige traktater og indbyde til møde. Det passede ham godt, men hjemmet trak i ham, han måtte tilbage til barndommens egne, til

familie og venner for at vidne om frelsen ved tro på den korsfæstede Jesus Kristus. Vidt og bredt talte han om livet i Gud, og den ild, Gud havde tændt i ham, fængede i tilhørernes hjerter og blev til vækkelse. Snart kom der bud efter ham mange steder fra, så han inden længe havde al sin tid optaget med evangeliets forkyndelse. Han skrev derom til pastor Hedström, som glædede sig meget derover og fik udvirket en økonomisk støtte til den nidkære missionær.

Længslen efter USA drev ham endnu engang over Atlanterhavet. Hedström modtog ham med et varmt velkommen og gav ham heltidsbeskæftigelse i missionen. Men da Metodismen netop nu begyndte at tage et rigtigt opsving i de nordiske lande, krævedes dér udvidet mandskab. Willerup blev superintendent i 1856, og i den by, han valgte som centrum for arbejdet, måtte han nødvendigvis have en god støtte, og hertil blev Larsson udset. Han blev hjælper i Frederikshald i 1856. Derfra gik turen videre til andre pladser, og overalt var der hunger efter at høre Guds ord. Da Willerup i 1860 havde sendt sine to medarbejdere Smith og Nielsen til provinsen, var en fast hjælper i København uundværlig. Johan P. Larsson tog så til Danmark og virkede her 4-5 år. Hans gerning blev til velsignelse både for superintendenten, menigheden og mange andre. Ved konferencen i Bremen 1861 blev Larsson ordineret til diakon af biskop Janes.

Ligesom Willerup brændte af kærlighed til sit eget fædreland, således brændte det i Larsson for at komme til at virke i sit hjemland Sverige. Fra nogle få, men ivrige metodister i Göteborg, fik han indbydelse til at komme og holde en række vækkelsesmøder. J. P. Larsson kom med glæde og fandt, at der var store muligheder i den driftige havneby. Da missionssekretær J. P. Durbin i 1866 var på rundrejse i Skandinavien for at inspicere arbejdet, så han straks, at Göteborg ikke måtte forsømmes. J. P. Larsson fik ansættelse dér og virkede energisk og med gode resultater. I november 1867 blev han afløst af pastor V. Witting. Larssons ansættelse lød på Gotland. Her blev der vækkelse både i den historiske Visby og mange andre steder. Modstand var der også fra kredse i statskirken, men selve biskoppen sagde god for Metodismen. Biskop *Lars Anjou* skrev offentligt: »Jeg takker Gud for den dag Metodisterne kom til Gotland. Det var, hvad vi trængte til. Vi har længe nok haft en teoretisk kristendom, vi behøver praktisk kristendom«. Den kristendomsform kom med Metodismen. I juli 1868 blev Sveriges Metodistkirke selvstændig, og Willerup blev løst fra sit tilsynshverv. J. P. Larsson, der

var blevet ordineret til Ældste af biskop Kingsley i 1867, kom til at virke mange forskellige steder og blev betroet flere tillidshverv. Han var en af Metodistkirkens bedste mænd i Sverige. Han døde i Kongsör den 9. januar 1915.

Tillæg:

I et brev til Johan P. Larsson i Visby, dateret i Kbhvn. d. 3. februar 1869, hedder det: Tak kjære broder Larsson for Deres kjærkomne brev som jeg modtog ved min hjemkomst fra en missionsrejse i Danmark. Det glæder mig at høre, at De såvel som den lille frue er raske. Måtte Gud velsigne Dem begge. Siden jeg kom hjem fra Norge sidst i november måned har jeg ikke været rigtig rask. Men er dog bedre nu. Jeg var så uheldig at falde i vandet, da jeg var i Norge. Det skete ved at båden kæntrede; heldigvis kom jeg snart op igjen, men vandet var jo koldt på den tid i Norge.

Kjære broder Larsson, jeg håber, at De endnu har en specie tilovers for gamle madam Spies, som taler så ofte om Dem. Hun lever endnu, men er meget svag. Når De ved lejlighed skriver mig til, kan De jo lægge 4 svenske daler i brevet . . .

Jeg har nylig været til kvartalsmøder i Vejle, og skal nu om et par dage til Svendborg og Faaborg . . . Vi I allesammen bede for mig, så er jeg Deres hengivne.

Chr. Willerup.

(Brevkopibog fra 28.9.1868 til 27.4.1870, side 129).

HARALD DØLLNER

En mand, som verdensmetodismen og i særdeleshed Metodistkirken i Danmark har al grund til at mindes i taknemmelighed, er generalkonsul Harald Døllner, New York.

Harald Døllner blev født i København den 1. december 1805. Efter endt handelsuddannelse rejste han til USA for at bryde sig en vej der. Det lykkedes også. Han skabte sig en solid og indbringende virksomhed, men han vandt mere end jordisk rigdom i det fremmede. Gennem forbindelse med Meto-

distkirken blev både han og hans gode hustru omvendt og sluttede sig til menigheden. Både præsten og kirkens missionsråd var ikke længe om at opdage denne gode mands enestående evner og valgte ham derfor ind i missionsrådet, hvor han gjorde et værdifuldt og påskønnelsesværdigt arbejde. Da han var dansk konsul, blev det ganske naturligt Danmark, Norge og Sverige, der havde hans særlige bevågenhed. Hans brevveksling med superintendent Willerup fortæller om et smukt venskab mellem de to personligheder. Det er ganske afgjort, at uden Døllners mellemkomst var kirken i Rigensgade ikke blevet bygget i Willerups tid. Willerup havde købt grunden i 1862, men kørte økonomisk fast, så missionsrådet i New York måtte overtage kirkebyggeriet i 1864. Året efter kom Døllner til København for at sætte sig grundigt ind i forholdene. De var vanskelige.

Tiden efter den ulykkelige krig i 1864 var meget streng. Kirkens arbejde led også derunder. Det gik godt i kredsene om Svendborg og Vejle, men var standset i Aalborg. Bernt Johansen kunne først genoptage det sent på året 64. Dobloug var rejst til Norge. J. P. Larsson ville hjem til Sverige. Bedst tegnede det med de unge under uddannelse hos Willerup: J. J. Christensen, C. O. Treider og A. V. Jacobsen. Den eneste ordnede præst var P. K. Rye, der kom hertil omkring januar 1865.

Alligevel blev Døllner overbevist om, at der var gode muligheder for Metodismen i Danmark, og han lovede den overbebyrdede superintendent hjælp i flere henseender. Harald Døllner gav, efter datidens forhold, meget betydelige summer til arbejdet i sit fædreland. København fik i første omgang 1.000 dollars, senere 80.000 kr. og siden endnu mere. Løkken, Svendborg og Odense fik pengegaver. Efter sin død efterlod han mere end 41.000 kr. til betaling af al kirkegæld i Danmark. Superintendent K. Schou oplyste i 1886, at han siden 1872 for Døllner havde udbetalt mere end 110.000 kr., en ganske betydelig sum dengang.

Fru Døllner døde i 1883 og Harald Døllner den 29. august 1886. At Metodistkirken herhjemme og kirken i USA ærede og agtede den gode retskafne mand er ligetil, men også den danske stat hædrede ham med Dannebrogskorset og titlen Ridder af Dannebrog. Pastor Gaarde slutter sin omtale af Døllner med disse ord: »Det er muligt for Gud at frelse en sjæl og bevare den i ydmyghed, trods rigdommens fristelser, og bruge den, som er villig til at tjene Herren med sit gods, til at være medarbejder i Guds store vingård«.

BERNT JOHANSEN

Om Bernt Johansens barndom og tidligste ungdom ved vi så godt som intet. Han blev født i Værdalen, Norge, den 24. april 1831 og døbt i Trondhjems Domkirke. Først omkring midten af 1850'erne møder vi ham. Han kom ind i den såkaldte »Lammerske Vækkelse«, hvor han blev vakt og omvendt.

Ivrig og brændende var han i sin kristentro, og villig og glad vidnede han om det rige liv i Guds nåde med syndernes forladelse, frelse og barnekår hos Gud — alene ved tro på Vor Herre Jesus Kristus og Ham korsfæstet.

Da pastor Lammers i 1860 vendte tilbage til Statskirken, søgte Bernt Johansen til Metodisterne, hvor der også var vækkelse. Johansen blev antaget som lægprædikant og virkede en kort tid i Frederikshald og andre steder, indtil Willerup i 1863 kaldte ham til København.

Her blev han kun en kort tid. Han fik til opgave at pløje nyland i Aalborg. Et engelsk ægtepar af gammel metodist-slægt, proprietær Rennison og hustru, Sohngaardsholm i nærheden af Aalborg, havde gentagne gange skrevet til Willerup om at få en prædikant til Nordjylland. Da superintendenten forklarede, at der ikke var penge til et nyt forsøg på et ukendt sted, lovede Rennison at bekoste udgifterne med lønning, salsleje m. m.

Manden, der i 1863 blev sendt til Aalborg, var Bernt Johansen.

Til at begynde med holdtes møderne på Sohngaardsholm, og der samledes en del interesserede. Så snart der blev fundet et passende lokale i selve Aalborg, blev denne by centrum for virksomheden. Det gik godt, og forhåbningerne til fremtiden var gode.

Superintendent Willerup besøgte byen og talte i «*Metodisterne Sal, Gammel Torv*», lørdag den 23. og søndag den 24. juli 1864. Willerup syntes også, efter den store tilhørerflok ved møderne, at der var opmuntrende muligheder for Metodismen.

Under den ulykkelige krig med Tyskland kom de tyske soldater helt op til Aalborg, og de beslaglagde lokalet, hvorved de stoppede mødevirksomheden.

Bernt Johansen rejste til København og hjalp til der nogle måneder, indtil han i december 1864 kunne genoptage det afbrudte arbejde. Hele året 1865 gik arbejdet lovende. P. K. Rye talte i Aalborg den 8. og 10. december 1865.

Den 14. november 1865 blev Bernt Johansen gift med *Anna Andersen* (f. 12. december 1839). Willerup viede dem. Præsteparret trivedes godt i Aalborg og kunne med glæde tænke sig en tilværelse som præstefolk her. Der blev talt om at bygge et samlingssted eller måske en kirke. Men nu var superintendenten ikke mere så optimistisk, at han turde give sig i lag med slige planer. Vel havde der været gode forsamlinger ved hans besøg — han havde flere gange været i Aalborg. Så sent som den 22. juli 1866 talte Willerup i Aalborg. Men med hensyn til byggeplaner måtte han skuffe Bernt Johansen og den lille menighedsflok på 16 medlemmer. Vanskelighederne ved bygningen af den store kirke i København havde slået modet ned hos ham.

Det var nedslående både for præstefolkene og menighedens lille tapre flok. Nogle af de 16 medlemmer forblev tro mod kirken, men de fleste forsvandt.

Bernt Johansen blev ved biskop Kingsley's besøg i 1867 flyttet til Arendal. Derfra gik vejen om ad Frederiksstad og Frederikshald i Norge. Selv om arbejdet disse steder gik fremad, så havde Bernt Johansen ønske om at komme til Amerika. I 1871 blev han overflyttet til den norsk-danske konference i USA. Her havde han en lang årrække ansættelser forskellige steder, og virkede på alle pladser med fremgang. En periode var han ved »Bethel-Mission«, New York, og i Cambridge, Racine o.s.v.

En tre-års periode var han lærer ved »Garret Biblical Institute«, Evanston i staten Illinois.

Overalt, hvor han gjorde tjeneste, udførte han et solidt arbejde og var meget afholdt. Han var en dygtig prædikant, meget belæst og erfaren. Hans prædikener var altid levende, oplysende og opbyggelige, og de blev højt værdsat.

Bernt Johansen døde i Forest City, Iowa, 1913 (82 år gammel).

LITTERATURLISTE

Dansk:

- P. G. Lindhardt: Den danske Kirkes Historie VII. og sammes: Vækelse og kirkelige Retninger i Danmark. Kbhvn. 1951.
- Karl H. N. Vinther: Oplevelser fra Menighedslivet i København og Sydøstsjælland. 1895, s. 69 ff.
- S. N. Gaarde: Metodistkirken i Danmark 1858 - 1958, og samme: Chr. Willerup. 1915.
- N. Mann: Metodistkirken (Danmarks Frikirker, s. 257-323). 1954. Metodisthistorisk Årsskrift 1932-37, 1939 og 1941.
- Emil Larsen: Mogens Abraham Sommer. 1963. Kirkelige og frikirkelige Brydninger. 1965. Menigheden og Børnene (Søndagsskolen af 8.7.1866) 1977. Der bor en Længsel (Om Alberta Eltzholtz og hendes Sange) 1978.
- Den Biskoppelige Methodist Kirkes danske MISSIONS TIDENDE. 1873. Missions-Vennen 1877-1882. Kristelig Talsmand 1883-1981. Niels Johansen (Red.) Brevbærer mellem Christne. 1855-1860.
- H. L. Martensen: Den christelige Dogmatik. Kbhvn. 1849. (2. opl. 1850. 3. opl. 1865. 4. opl. 1883. 5. opl. 1904).
- Skat Arrildsen nævner i sin store bog: H. L. Martensen, at dennes Dogmatik var oversat til 4 sprog (s. 246).

Norsk:

- Smith og Mahood: Methodismens Historie (Norge s. 228-255). Kristiania 1904.
- J. Thorkildsen: Den norske Methodistkirkes Historie. Oslo 1926. Metodistkirken i Norge (fl. forfattere) 1856-1956. Oslo 1956. C. F. Eltzholtz: Livsbilleder af O. P. Petersen. 1903. Bethelships norske Metodistmenighed (50 år) ved Yngvar Johansen. 1924. Ingulf Diesen: Vejryddere (Den Lammerske Frimenighedsbevægelse). Oslo 1980.

Svensk:

- J. M. Eriksen: Metodistkyrkan i Sverige. Stockholm 1895. De frikyrkliga Samfunden i Sverige. Stockholm 1934. Metodistkyrkan i Sverige 1868-1968. Stockholm 1968.

Engelsk:

- Odd Hagen: Preludes to Methodism in Northern Europe. Oslo 1961.
- A. W. Andersen: The Salt of the Earth. History of Norwegian Danish Methodism in America. Nashville, Tennessee, USA, 1962.

Utrykte kilder:

- Chr. Willerups Copy Books.
- Metodistkirkens Arkiv, Rigsgade 19, Kbhvn. K.: Arkivalier (breve, beretninger, protokoller og aviser).
- Rigsarkivet. Landsdelsarkivet for Sjælland. Universitetsbiblioteket. Det kongelige Bibliotek. Alle i København. Desuden: Riksarkivet i Oslo.